

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Lärosäte: Umeå universitet

Yrkesexamen: Grundlärarexamen med inriktning mot arbete i fritidshem

Beskrivning

1. Övergripande organisation kring grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i fritidshem

Grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i fritidshem har sin tillhörighet vid Lärarhögskolan (LH), Umeå universitet (Umu). LH är placerad direkt under rektor vid lärosätet, med uppdraget att samordna, utveckla och kvalitetssäkra lärarutbildning och utbildningsvetenskap vid Umu. LH leds av en styrelse där föreståndaren för LH är ordförande. Styrelsen har det övergripande ansvaret för utbildningens uppläggning och organisation, inklusive uppföljning, kvalitetsarbete och samverkan. I styrelsen ingår dekan/prodekan från tre av fyra fakulteter (undantag medicinsk fakultet), lärar- och studentrepresentanter, externa samverkansparter och biträdande föreståndare. Operativt ansvarig för verksamheten och dess kvalitetsarbete är LH:s föreståndare. Till stöd har föreståndaren en ledningsgrupp där två biträdande föreståndare samt LH:s kanslichef ingår samt ett kansli med handläggare inom utbildning och forskning, ekonomiadministration, studie- och yrkesvägledning samt VFU-administration.

Som ett led i LH:s kvalitetsarbete har fem programråd och ett lärarutbildningsråd inrättats. De fem programrådets arbete utgör grunden för kvalitetsarbetet och är beredande organ för de program som ligger under LH:s ansvarsområde. Grundlärarrådet samordnar, med stöd av utbildningsledning vid Lärarhögskolans kansli, samtliga tre grundlärarprogram. I rådet ingår sex lärarrepresentanter vilka samtliga är utsedda av fakulteterna. Övriga ledamöter består av en representant från skolhuvudmännen i regionen samt två studeranderepresentanter. Vid behov kan såväl externa som interna ledamöter adjungeras. Inom rådet väljs en av lärarrepresentanterna till rådsordförande.

I samtliga programråds uppgifter ingår att granska och analysera samordning, kontinuitet och progression av programmets hela innehåll och att ta initiativ till utveckling och förbättring av rådets ingående program. Förslag på förändringar inom grundlärarprogrammen uppkommer som regel utifrån de kurs-, mitt- eller programutvärderingar samt programanalyser som grundlärarrådet regelbundet genomför men även via propåer från LH:s styrelse eller från samverkande parter. Programråden utgör ett stöd till LH:s ledning genom att lämna förslag på utveckling av programmet. De fungerar också som remissinstans vid beredning av beslut om utbildningsuppdrag.

Lärarutbildningsrådet är dels ett forum för informations- och erfarenhetsutbyte mellan de olika lärarprogrammen, dels ett beredande organ för LH:s föreståndare och styrelse gällande övergripande

programgemensamma utbildningsfrågor inom LH:s ansvarsområde. I lärarutbildningsrådet ingår ordförande, samtliga fem programrådsordföranden, en biträdande föreståndare, en utbildningsledare, samt två studeranderepresentanter.

Centrala medverkande institutioner i programmet är: Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap, Pedagogiska institutionen, Institutionen för språkstudier, Institutionen för naturvetenskapernas- och matematikens didaktik och Institutionen för estetiska ämnen. Vid Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap, som ansvarar för den första introducerande fritidspedagogiska kursen och den avslutande sammanbindande kursen samt i hög utsträckning medverkar i programmet, finns en särskild programkoordinator.

2. Utbildningens upplägg och inriktning

Umu antar årligen 35 studenter till grundlärarprogrammet med inriktning mot fritidshem. Programmet är treårigt och startade 2011. Utbildningen genomförs i enlighet med examensordningen och Umu:s handläggningsordningar för utbildningsplaner och kursplaner. Ämnes- och ämnesdidaktiska studier består av 90 hp varav 60 hp i det fritidspedagogiska ämnesområdet och 30 hp i ett valbart praktiskt eller estetiskt ämne, bild eller idrott och hälsa. I ämnesområdet ingår ett självständigt arbete, examensarbete, om 15 hp som utarbetas med relevans för grundlärare i fritidshem. Syftet med arbetet är att studenten förbereds i att bidra till utveckling av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrket.

Programmet inleds med en termin utbildningsvetenskapliga kärnkurser (frånsett VFU 1,5 hp). Här introduceras läraruppgifterna med fokus på lärande- och utvecklingsteorier, didaktik, ledarskap i olika lärmiljöer, jämställdhet samt etik och värdegrundsrelaterade aspekter i yrkesutövningen. Därtill läggs grund för ett forskande förhållningssätt i kursen *Kunskap, vetenskap och forskningsmetodik*. Under kommande terminer befästs innehållet och ges ett tydligt verksamhetsperspektiv i de fritidspedagogiska ämnesområdeskurserna. Erhållna kunskaper, färdigheter och förmågor prövas sedan i VFU-kurserna när studenterna först med stöd och sedan självständigt planerar, genomför och utvärderar undervisning i fritidshemmet. Som framgår av tabell 1 nedan ingår studier i utbildningsvetenskaplig kärna under alla år med en tydlig progression. Under programmets avslutande kurs *Profession och vetenskap för fritidshem* som hör till utbildningsvetenskaplig kärna, sammanbinds och syntetiseras utbildningen, vilket bland annat utmynnar i att varje student utarbetar ett pedagogiskt ställningstagande där kunskaper, erfarenheter och insikter av betydelse för den kommande yrkesutövningen formuleras.

Studenterna inom programmet ska genomföra samtliga kurser med minst godkänt resultat för att uppnå examensfordringarna, vilket säkerställer att de når bred kunskap och förståelse inom examensinriktningens områden. Programmets kurser bidrar till att studenterna succesivt utvecklar kunskap och förmåga att självständigt arbeta som grundlärare i fritidshem, som framgår av programmatrisen i tabell 1 nedan. I matrisen följer de förväntade studieresultat (FSR) premisen att dessa ska grundläggas, befästs och fördjupas. På *grundläggande* nivå (1) ges studenterna en introduktion till målet eller delar av det och en första inledning av kunskap, färdighet och förmåga. Efterföljande kurser *befäster* tidigare nivåns kunskaper, färdigheter och förmågor (2). Här bearbetas exempelvis teorier och metoder för att vidare stärka studenternas kunskaper. Slutligen *fördjupas* målet (3) med ytterligare bearbetning vilket ger förtrogenhet inför kommande yrkesutövning. Denna del sammanfaller ofta med kurser senare i utbildningen. Ett exempel är det självständiga arbetet, examensarbetet, liksom i den tidigare nämnda kursen *Profession och vetenskap för fritidshem*, där kunskaper som inhämtats från hela studietiden nyttjas.

Av tabell 1 "Programstruktur" framgår hur de av UKÄ utvalda nationella examensmålen svarar mot programmets innehåll:

Tabell 1. Programstruktur och nationella examensmål 2017.

Grundlärarprogrammet med inrikt mot fritidshem, 180 hp - programstruktur ht 17		Kunskap och förståelse		Färdighet och förmåga			Värderingsförmåga och förhållningssätt
		visa sådana kunskaper inom det fritidspedagogiska området och sådana ämneskunskaper, inbegripet kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, som krävs för yrkesutövningen	visa kännedom om vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder samt om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen	visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat, för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet	visa förmåga att tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det fritidspedagogiska området och inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för yrkesutövningen i övrigt	visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling	visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen, samt en hållbar utveckling
År 1	Grundlärare som profession (UVK), 6 hp	1	1		1	1	
	Att vara grundlärare (VFU), 1,5 hp	1		1		1	
	Lärande och undervisning (UVK), 7,5 hp		1		1	1	1
	Kunskap, vetenskap och forskningsmetodik (UVK), 7,5 hp	1	1	2	1,2	2	1
	Etik, demokrati och den heterogena lärandemiljön (UVK), 7,5 hp				2		1,2
	Barnet, omvärlden och fritidshemmets uppdrag, 15 hp	1	2		2		2,3
	Matematik, naturvetenskap och utomhuspedagogik för fritidshem, 7,5 hp	1		1			
	Kommunikation och Språkutveckling för fritidshem, 7,5 hp				2		
År 2	Grupprocesser och samverkan ur ett fritidshemperspektiv, 7,5 hp	1,2	2			2	
	Att undervisa i fritidshem (VFU), 7,5 hp					1	
	Prakt estet ämne - Bild 1/id o hä 1, 15 hp	1		2	2	1	2
	Utbildningsvetenskap, undervisning och lärande för grundskolan - fritidshem (UVK), 8 hp	2	2,3		3		
	Bedömning för och av lärande i grundskolan (UVK), 11 hp	1	2	1,2		2	3
	Lärarkretsens dimensioner för fritidshem 1 (VFU), 11 hp			2,3	3	2,3	
År 3	Prakt estet ämne - Bild 2/ Idr o hä 2, 15 hp	2		2	2	2	2
	Lärarkretsens dimensioner för fritidshem 2 (VFU), 2,5 hp					2,3	
	Specialpedagogik för grundskolan (UVK), 5 hp	1		3		3	3
	Elever i behov av extra anpassningar och särskilt stöd ur ett fritidshemperspektiv, 7,5 hp	3	2		3	2,3	3
	Lärarkretsens dimensioner för fritidshem 3 (VFU), 7,5 hp	2		3	3	3	
	Examensarbete grundlärare - fritidshem, 15 hp		3	3			
	Profession och vetenskap för fritidshem (UVK), 7,5 hp	3	3	3			3

UVK – gul markerat
VFU – grön markerat

1. Grundläggande av kunskaper, färdigheter och förmågor gällande examensmålet
2. Befästade av kunskaper, färdigheter och förmågor gällande examensmålet
3. Fördjupande av kunskaper, färdigheter och förmågor gällande examensmålet

Förutsättningar

Personal

Bedömningsgrund: Antalet lärare och deras sammantagna kompetens (vetenskapliga/konstnärliga/professionsrelaterade och pedagogiska) är adekvat och står i proportion till utbildningens volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt.

1. Lärarresurs inom utbildningen

Sammansättningen av lärare bedöms vara adekvat gällande vetenskaplig, konstnärlig, pedagogisk och professionsrelaterad kompetens. Lärosätets strategi är att använda lärare med specifik vetenskaplig och professionsbaserad kompetens för varje undervisningsområde där det är ändamålsenligt och möjligt. Särskilt kurser inom den utbildningsvetenskapliga kärnan, som är tvärvetenskapliga, kräver kompetenser från flera olika områden. Varje kurs hålls ihop av en kursansvarig institution och där kursansvarig lärare leder lärolagets arbete och håller möten inför planering, genomförande och uppföljning som stöd för samordning och progression såväl inom kursen som i relation till andra kurser i programmet. Denna struktur ger stabilitet till såväl enstaka kurser som programmet som helhet.

Av samtliga 30 lärare som är involverade grundlärarprogrammet mot fritidshem är 22 disputerade, varav 3 professorer. Dessutom medverkar 3 doktorander, varav en är fritidspedagog. Av samtliga undervisande lärare har 5 fritidspedagogutbildning och har varit yrkesverksamma inom fritidshem, medan 16 har lärar- eller förskolläroarutbildning med yrkesbakgrund från skola eller förskola. Utöver detta medverkar flera adjungerade fritidspedagoger kontinuerligt i seminarier samt i olika case och diskussionsforum inom programmet. Dessa finns dock inte angivna med procentsats i tabellen. Undervisningspass med expertkompetens via forskare och gästlärare tillkommer. Samtliga lärare inom programmet är tillsvidareanställda förutom tre vilka har tidsbestämda anställningar (dock inte någon av fritidspedagogerna) och tre som har doktorandanställningar. Ämnesområdets tvärvetenskapliga natur kräver lärare från olika ämnen och discipliner vilket också är fallet i utbildningen. Lärosätet bedömer sammantaget att specifika ämnes- och ämnesdidaktiska kunskaper täcks in väl och att andelen disputerade lärare generellt är hög.

En doktorand inom det fritidspedagogiska området anställdes under 2016, inom ramen för LH:s [forskarskola för det utbildningsvetenskapliga området](#), i syfte att säkerställa den fritidspedagogiska kompetensen framöver, se Utbildningsmiljö. För att ytterligare långsiktigt säkra kompetensen anställs ännu en doktorand inom fritidspedagogik hösten 2018. Som framgår av tabell 2 under utbildningsmiljö rekryteras under 2018 dessutom ett forskningslektorat inom fritidshem med 50 % forskning samt en professor med inriktning mot barns utveckling och lärande. Detta stärker och ger stabilitet till miljön samt förbereder inför framtida pensionsavgångar.

2. Kompetensförsörjning och kompetensutveckling samt pedagogisk skicklighet

Umu:s kvalitetssystem fastslår att lärosätet ska säkerställa att berörd personal har de kvalifikationer och den kompetens som krävs för den aktuella utbildningsverksamheten. För att säkerställa långsiktighet och kontinuitet görs en översyn av lärarkapacitet och lärarkompetens inklusive pensionsavgångar och framtida rekryteringsbehov årligen på institutionsnivå och kompetensförsörjningsplaner lämnas därefter till respektive fakultet för fastställande. LH:s ledning genomför systematiskt, minst en gång/år, dialoger med berörda institutioner utifrån inlämnade kompetensförsörjningsplaner för att säkerställa att antalet lärare och deras sammanlagda kompetens svarar mot utbildningens volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt, se Uppföljning,

åtgärder och återkoppling. Dialogerna ligger också till grund för långsiktiga och strategiska kompetens- och forskningssatsningar från Lärarhögskolan för att säkerställa forskningsmiljö och behov av vetenskaplig kompetens i relation till grundutbildningens behov, se Utbildningsmiljö.

Kompetensutvecklingsmöjligheterna vid Umu ger alla lektorer 20 % och alla adjunkter 10 % kompetensutvecklingstid i sina tjänster. Strategiska planer upprättas på institutionsnivå för lärares såväl pedagogiska som vetenskapliga kompetensutveckling. Årligen sker medarbetarsamtal där lärarnas vetenskapliga och pedagogiska kompetensutveckling planeras, diskuteras och utvärderas i relation till institutionernas uppdrag samt de kriterier som har upprättats för vetenskaplig (exempelvis docent) och pedagogisk meritering vid lärosätet. Kompetensutvecklingsplanerna följs upp minst en gång per år (vid vissa institutioner två).

För att bli tillsvidareanställd som universitetslärare vid Umu krävs uppvisad pedagogisk skicklighet erhållen genom undervisning på högskolenivå, högskolepedagogiska kurser och/eller motsvarande. Kriterierna för pedagogisk skicklighet har utarbetats i enlighet med SUHF:s rekommendationer. Samtliga lärare vid Umu uppmanas att genomföra utbildningar via enheten Universitetspedagogik och lärandestöd som erbjuder ett brett utbud med fokus på högskolepedagogik och dess tillämpning. Exempelvis innehåller detta utbud kursenHandledning och examination av VFU, vilken är utvecklad i samarbete med LH, och som de universitetslärare som genomför VFU-besök starkt rekommenderas att genomgå. Umeå universitet erbjuder också en handledarutbildning för verksamma lärare i skolan i en omfattning om 7,5 hp. Kurserna bidrar tillsammans med övriga inslag som beskrivs i detta avsnitt till att säkerställa att lärarstuderande/förskollärostudierande har tillgång till lärare och handledare med adekvat kompetens vid verksamhetsförlagd utbildning. För ytterligare förutsättningar för utveckling av lärares vetenskapliga och professionella kompetens, se Utbildningsmiljö.

Lärares pedagogiska meritering bedöms och belönas systematiskt via Umu:s pedagogiska meriteringsmodell från 2013 (med revidering 2016-07-01). Modellen har två nivåer: meriterad och excellent lärare. För varje nivå finns upprättade kriterier för pedagogisk skicklighet som sökande måste uppfylla. Beslut om utnämning fattas av respektive fakultet efter förslag från en nämnd för högskolepedagogisk meritering, med representanter från varje fakultet. Av de lärare som undervisar inom grundlärarprogrammet med inriktning fritidshem är två excellenta och två meriterade.

Förutsättningar

Utbildningsmiljö

Bedömningsgrund: Det finns en för utbildningen vetenskaplig/konstnärlig och professionsinriktad miljö och verksamheten bedrivs så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning.

Vid Umu finns en betydande utbildningsvetenskaplig forskningsmiljö med ett flertal pågående professionsinriktade forskningsprojekt av både indirekt och direkt relevans för fritidshemmets verksamhet. Miljön är tvärvetenskaplig med ett flertal fakultets- och institutionsövergripande seminariemiljöer av direkt betydelse för utbildningen och präglas av stark internationalisering. Utbildningen äger rum i en samlad campusmiljö där stora satsningar gjorts det senaste året på kreativa undervisnings- och studiemiljöer av betydelse för lärarutbildningen. LH genomför i dialog med fakulteter och institutioner regelbundet och systematiskt forskningssatsningar för att stärka utbildningarnas forskningsanknytning. Sammantaget präglas miljön av kreativitet och förutsättningar för utveckling.

Nedan följer en redogörelse av de miljöer, forsknings- och FoU-projekt samt kompetensutvecklingsprojekt som ger vetenskapligt, konstnärligt och professionsinriktat stöd till utbildningsmiljön för studenter inom grundläraiprogrammet med inriktning mot arbete i fritidshem vid Umeå universitet. Ett flertal av utbildningens lärare har koppling till något eller några av dessa miljöer och/eller projekt. Därefter beskrivs sambandet mellan utbildning och forskning. Avslutningsvis redovisas förutsättningar för främjande av vetenskaplig, professionsinriktad och konstnärlig kompetens för lärare.

1. Vetenskaplig, konstnärlig och professionsinriktad miljö

Forskning inom det förskole- och fritidspedagogiska områdena - RECEUM

LH har under ett antal år avsatt medel för forskning inom det förskole- och fritidspedagogiska områdena vilket lagt en stabil grund för forskningsmiljön Research in Early Childhood Education, Umeå University (RECEUM). Miljön bedriver kontinuerlig seminarieverksamhet som är öppen för alla intresserade forskare och lärare med anknytning till lärarutbildning inom förskola och fritidshem vid universitetet. En övergripande fråga är hur svenska förskolor och fritidshem kan utvecklas och organiseras så att den pedagogiska verksamheten tar till vara barns initiativkraft och förmågor. Andra angelägna frågor behandlar demokratiskt arbetssätt samt hur en hållbar framtidsutveckling kan möjliggöras genom förskolans och fritidshemmets pedagogiska arbete. I detta ingår genusfrågor och frågor om hur det pedagogiska arbetet respekterar barns föreställningar och världsbild. Som exempel på pågående forskningsprojekt av relevans kan nämnas en studie av rektorers syn på grundlärare som också har en examen mot fritidshem samt en studie av hur den nya versionen av läroplanen implementeras och påverkar fritidshemmets verksamhet. Umeå universitet deltar i det nationella nätverket för fritidshemspedagogik, som består av forskare och utbildare inom fältet. Detta nätverk möts en gång per år och utgör ett värdefullt forum för erfarenhetsutbyte, kunskapsöverföring samt utvecklande av grundläraiprogrammet fritidshem.

Forskning inom läs och skriv - LITUM

LITUM (Literacyforskning med utbildningsvetenskaplig inriktning) är en forskningsmiljö som koordineras av Institutionen för språkstudier, men inkluderar ett flertal forskare och doktorander från andra institutioner. Forskningen behandlar två huvudområden: att läsa och skriva på flera språk samt att läsa och skriva i utbildning och på fritiden. Som exempel på ett för utbildningen relevant pågående forsknings- och utvecklingsprojekt kan bland annat nämnas *Språkstimulerande gränsöverskridande arenor* som tar sin utgångspunkt i språk-, kunskaps- och identitetsutvecklande processer i förskoleklass, fritidshem och skola. I projektet arbetar forskare och lärare från alla skolverksamheter

för att skapa flerstämmiga, flerspråkiga miljöer. Ett delprojekt berör särskilt fritidshemmet och utgår ifrån fritidshemmets potential som språkförstärkande miljö. Möjliga modeller att nyttja denna potential undersöks. Flera projekt inom miljön bedrivs på liknande vis i nära samarbete med skola och skolhuvudmän. Här kan bl a nämnas ett FoU-projekt om skrivdiskurser i åk 1-3, 4-5 samt 7-9.

Forskning om undervisning och lärande i matematik – UFM

Vid Umu finns en nationellt och internationellt erkänd forskningsmiljö inom matematikdidaktik, Umeå Forskningscentrum för Matematikdidaktik (UFM). Ett exempel på forskningsprojekt av relevans för fritidshemmet och som ger stöd för såväl den vetenskapliga som den konstnärliga utbildningsmiljön, är *Matematik och estetik*. Projektet undersöker vilken roll estetiken spelar i barns och ungas utveckling av matematisk förmåga. De forskare som ingår samlar in data från flera olika matematiska nivåer, från små barn till matematiker med målet att förbättra matematisk förståelse och undervisning. Ett annat pågående projekt av relevans för fritidshemmets verksamhet undersöker barns motivation i matematik.

Forskning om estetiska lärprocesser

Såväl universitetslektorer som lektorer på konstnärlig grund undervisar på kurser inom fritidshemmets bildinriktning och använder sig av både tidigare genomförda och pågående projekt som exempel i sin undervisning. Exempelvis kan här t ex nämnas ett konstnärligt projekt rörande *medverkandekonst* som använder sig av sociala medier och digitala verktyg som metod för skapandet. Utgångspunkten är deltagande på lika villkor - utifrån allas olika förutsättningar oavsett ålder. Lärarhögskolan stöttar kontinuerligt den estetiska forskningsmiljön (bild, musik, slöjd) genom satsningar på forskningslektorat, konstnärliga lektorat och doktorandanställningar. Under 2018 är ett forskningslektorat i estetiska ämnen med inriktning mot tidiga skolår under tillsättning.

Idrottspedagogik

Ett antal forskare vid Umeå universitet bedriver idrottspedagogiska forskningsprojekt. Av dessa är flera inriktade på de yngre barnens idrottsutövning och även det juridiska ramverket kring denna. Exempelvis utreder projektet *Den goda barnidrotten* uppfattningar bland idrottsledare och idrottsstudenter om vad bra idrott för barn kan vara medan projektet *Anpassning av idrott till barn och unga* lyfter frågor om visionens realiserande i praktiken. Andra projekt studerar barns motivation inom hälsa och idrott.

Forskning om de naturorienterade ämnena – UMSEER

Inom forskningsmiljön Umeå Science Education Research (UmSER) arbetar forskare från flera institutioner med forskning om undervisning och lärande inom naturvetenskap. Forskningen gäller både elever och lärare och innefattar hela vägen från förskola till universitet. Som exempel på projekt som även är intressanta för fritidshemmets verksamhet kan nämnas *Broar till naturvetenskap – från förskola till skola* samt ett projekt som undersöker barns estetiska upplevelser och meningsskapande processer i undervisning i utemiljö.

Forskning om de samhällsorienterade ämnenas didaktik – UMSOD

Lärarhögskolan gjorde 2016 en långsiktigt särskild satsning på de samhällsorienterade ämnenas didaktik i samarbete med flera olika institutioner. Miljön är under stark uppbyggnad. Redan idag pågår några projekt som behandlar ämnesdidaktiska frågor för barn i mellanstadieålder och det projekt som rör samhällsorientering för barn i förskola och skolans tidigare år är under planering.

Forskning och utveckling av den fysiska utbildningsmiljön - Rum för lärande/läroarbete

Detta pågående FoU-projekt har som mål att öka studenternas och utbildarnas kunskaper och medvetenhet om det fysiska och digitala rummets betydelse för undervisning och lärande, och att ge dem kompetens att omsätta dessa kunskaper i arbetet på universitetet och/eller i det kommande arbetet i förskolan/fritidshemmet/skolan. I centrum för projektet står utveckling av undervisningen för ett mer studentaktivt förhållningssätt till kursinnehåll. Projektet involverar förskolläroarbetsstudenter men är lika

relevant för alla lärarstudenter oavsett inriktning. I förlängningen ska projektet leda till en uppbyggnad av mer varaktiga insatser för kompetenshjälp inom detta område, samt ge förutsättningar till adekvat utformade och utrustade lokaler.

2. Nära samband mellan forskning och utbildning

Sambandet mellan forskning utbildning beskrivs genom fyra infallsvinklar som är det som kännetecknar stark forskningsanknytning av utbildning på grund- och avancerad nivå inom grundlärarprogrammet med inriktning mot fritidshem.

I) Lärarna är forskningsaktiva och har ett vetenskapligt förhållningssätt som förmedlas med adekvata pedagogiska metoder. Lärare som forskar inom ovan beskrivna forskningsmiljöer undervisar inom programmet, vilket säkrar koppling till aktuell forskning för relevanta områden i inriktningen.

II) Studenterna involveras i pågående forskning. Detta innebär att studenterna får i såväl teoretiska som praktiska sammanhang kännedom om pågående forskning och att det finns möjlighet att vara delaktig i denna under utbildningen. Professorer, docenter, lektorer och doktorander berättar om sin forskning i programmet. Lärares vetenskapliga publikationer utgör kurslitteratur i utbildningen. Studentgrupper bjuds också in till disputationer, seminarier, gästföreläsningar och pågående konferenser, när innehållet passar deras pågående studier. Vissa av dessa forskningssammanhang schemaläggs, vilket sker exempelvis inom LITUM. Vid ett forskningsseminarium som diskuterade resultat från en interventionsstudie kring genrep pedagogik deltog studenter från grund- och förskollärarprogrammet. Ett annat exempel är professor Gunther Kress besök, med ett fokus på Multimodal teoribildning, där studenter i grundlärarprogrammet deltog vid en föreläsning tillsammans med seniora forskare. Motsvarande sker inom RECEUM och inom den matematikdidaktiska forskningsmiljön.

III) Utbildningens innehåll är förankrad i vetenskapliga metoder och i uppdaterade forskningsresultat. Det innebär att kurser utgår från aktuell forskning, tillgänglig evidens och (bästa) beprövad(e) erfarenhet och återspeglas bland annat i föreläsninginnehåll, undervisningsmaterial och litteraturlistor. Samtliga kursplaner granskas av vetenskapligt meriterad personal i beredande organ på institutionsnivå och av Lärarhögskolan innan fastställande, vilket säkerställer att utbildningen är förankrad i vetenskapliga metoder och aktuell forskning.

IV) Undervisningen bygger på läraktiviteter som bidrar till att studenterna utvecklar förmåga att förstå, värdera och använda processer genom vilka vetenskapligt baserad kunskap uppstår och ständigt omprövas (forskningsprocessen). Detta gör det möjligt för studenterna att förvärva kunskap, färdighet och förmåga att problematisera teoretiska och empiriska iakttagelser, analysera, kritiskt värdera och implementera ny kunskap i sin framtida yrkesutövning. För exempel på hur denna fjärde aspekt genomsyrar programmet med gradvis ökad svårighet från första introducerande kurs *Grundlärare som profession*, den inledande VFU-kursen med en första observerande studie till examensarbetet och slutligen till utbildningens avslutande kurs *Profession och vetenskap*, se särskilt mål 2 och 3. Säkerställande av denna aspekt sker genom systematiska uppföljningar där forskningsanknytning ingår, se Uppföljning, åtgärder och återkoppling.

Ett tydligt exempel forskningsanknuten utbildning som kombinerar samtliga kriterier I-IV är första terminens UVK-kurs *Etik, demokrati och den heterogena lärandemiljön*. Flera av kursens lärare bedriver forskning inom för kursen relevanta områden vilket innebär att de i hög grad intar ett forskande förhållningssätt till det material som de undervisar om. Detta har betydelse för studenternas möjligheter att utveckla egna forskande förhållningssätt. När undervisningen behandlar uppdraget att förmedla en värdegrund får studenterna ta del av forskningsresultat och själva frivilligt delta i en undersökning av det slag som ligger till grund för dessa resultat. Utfallet av den frivilliga undersökningen sätts i relation till internationell/nationell forskning (bl.a. utförd av de undervisande

lärarna) och bildar underlag för fortsatt diskussion. Studenternas svar bidrar till lärarnas fortsatta forskning. Detta förklaras för studenterna som också får möjlighet att reflektera över processen. Ett viktigt metareflekterande inslag introduceras alltså tidigt i programmet.

3. Förutsättningar för utveckling av vetenskaplig, professionsinriktad och konstnärlig kompetens

Förutsättningar för utveckling av vetenskaplig och professionsinriktad samt konstnärlig kompetens skapas dels via det systematiska arbetet med kompetensförsörjnings- och kompetensuppföljningsplaner på institutionsnivå, se Personal, dels genom olika strategiska satsningar på universitets- fakultets- och institutionsnivå. Lärarhögskolan avsätter, utifrån uppföljningar och i dialog med fakulteter och institutioner, resurser för utbildningsvetenskaplig forskning för att kontinuerligt stärka forskningsmiljöer i relation till grundutbildningens behov och ge lärare förutsättningar att stärka sin vetenskapliga kompetens. I tabell 2 nedan beskrivs de olika satsningarna, dess systematik samt hur dessa inverkar på det aktuella programmet:

Tabell 2. Forsknings-satsningar Lärarhögskolan i dialog med fakulteter och institutioner

Forsknings-satsning LH	Av relevans för grundläroprogrammet med inriktning mot fritidshem:
Riktade forsknings-satsningar (samfinansieras med fakulteter/institutioner)	Vart tredje år för att stärka utbildningens forskningsbas. Av relevans för den aktuella utbildningen är: <ul style="list-style-type: none"> 2015-2018: forskning 45% för forskningsledare inom RECEUM, forskning 60% i lektorat i svenska med inriktning mot språkdidaktik, forskningsledare med 50% forskning inom NV-didaktik, forskning 60% i lektorat bild, forskning 60% i lektorat i pedagogik (UVK). 2018-2021: professor 100% RECEUM, forskning 50% i lektorat fritidshem i 2 år med start 1 januari 2018, forskning 60% i lektorat mot fritidshem i tre år, forskning 50% i lektorat estetiska ämnen med inriktning mot tidiga skolår, forskning 50% i lektorat i mot naturvetenskap, matematik och teknik med inriktning mot tidiga skolår 3 år, professor 50% i pedagogiskt arbete med inriktning mot språk och skolnära forskning, postdoktor i pedagogik UVK.
Forsknings-satsning	Engångssatsning efter en extern evaluering som en fortsättning på den stora utbildningsvetenskapliga forsknings-satsning om 150 miljoner kronor som gjordes av universitetsstyrelsen för perioden 2009-2016. Av relevans för den aktuella utbildningen är: <ul style="list-style-type: none"> 2016-2020: forskning 50% i lektorat läs- och skriv för tidiga åldrar, forskningsledarskap i 20% literacy, en post doc. yngre barns literacy.
Forskarutbildning	Vart annat år utlyses ett tjugotal halvfinansierade doktorandutrymmen inom Lärarhögskolans forskarskola inom det utbildningsvetenskapliga området. Den andra hälften finansieras av fakulteter, institutioner och skolhuvudmän. Inför 2018 har dock ett antal satsningar på helfinansierade doktorandutrymmen genomförts för att stärka lärarkompetensen på sikt inom grundutbildningens behov. Av relevans för den aktuella utbildningen är: <ul style="list-style-type: none"> 2016: En doktorand i pedagogiskt arbete med inriktning mot fritidshem, 2018: En doktorand i pedagogiskt arbete med inriktning mot fritidshem. En doktorand i språkdidaktik med inriktning mot fritidshem, grundskola F-3 och 4-6, En doktorand i pedagogiskt arbete, NV-did, mot fritidshem, grundskola F-3 och 4-6.
Sökbar meritbaserad resurs	Varje år utlyses en meritbaserad utbildningsvetenskaplig forskningsresurs (16 utrymmen) som kan sökas av enskilda forskare med en forskningsplan av relevans för det utbildningsvetenskapliga området. En stor del av dessa utrymmen är reserverade för lärare som undervisar minst 15 procent i Umu:s lärarutbildningar.
Treåriga forsknings- och utvecklingsprojekt,	Satsningar på forskning kopplat till verksamhetsutveckling i skolan (praktiknära forskning) i form av treåriga projekt där forskare och lärare samarbetar vart tredje år. Av relevans för den aktuella utbildningen är: <ul style="list-style-type: none"> 2016-2018: Språkstimulerande gränsöverskridande arenor.

För att främja professionsinriktat och konstnärligt arbete hos lärare finns bland annat följande utvecklade system:

- forsknings- och utvecklingsuppdrag som möjliggör för lärare från skolan att vara verksamma på en viss del av sin anställning vid universitetet i utbildning och/eller forskning, såväl som för lärare vid universitetet att vara verksamma på motsvarande vid i skolan, samtidigt som de genomför ett FoU-projekt på 30-50 % av sin arbetstid,
- en modell utvecklad vid Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap (vilken utför stora utbildningsuppdrag inom programmet) som möjliggör för universitetets lärare att regelmässigt

kunna praktisera inom sin profession. Detta främjar universitetslärares professionskompetens, så att den hålls ständigt uppdaterad,

- de satsningar som görs på forskning kopplat till verksamhetsutveckling i skolan (praktiknära forskning), i form av treåriga projekt där forskare och lärare samverkar, bidrar till professionsutveckling av medverkande universitetslärare och kompetensutveckling för skolans lärare, se tabell 2,
- konstnärliga lektorat, finansierade av Lärarhögskolan, vid Institutionen för estetiska ämnen som bedriver såväl forskning som konstnärlig utveckling inom bild, musik och slöjd. Vid institutionen finns också ett flertal lärare anställda på konstnärlig grund som bedriver konstnärlig verksamhet inom ramen för sin kompetensutvecklingstid.

Som en styrka vill Umu framhålla den gedigna utbildningsvetenskapliga forskningsmiljön, med ett flertal fakultets- och institutionsövergripande forsknings- och seminariemiljöer av relevans för utbildningen samt satsningarna på forskning kopplat till verksamhetsutveckling (praktiknära forskning). En styrka är också den systematiska dialog som förs mellan Lärarhögskolan och fakulteter/institutioner om planering av framtida forskningssatsningar i relation till kompetensförsörjning och behov av förstärkning av forskningsmiljöer i relation till det aktuella programmet. Ett utvecklingsområde är dock främjande av lärares professionsutveckling. Här finns modeller, men fler skulle behöva utvecklas såväl på Lärarhögskolenivå som på institutionsnivå. Lärarhögskolan avser att arbeta vidare med frågan i dialog med institutionsledningar samt genom diskussion och överspridning av goda exempel vid prefekt- och studierektorsmöten.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund: *Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.*

Mål 1. visa sådana kunskaper inom det fritidspedagogiska området och sådana ämneskunskaper, inbegripet kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, som krävs för yrkesutövningen

I bedömningsområdet *utformning, genomförande och resultat* ges exempel på hur kunskaper, färdighet och förmågor grundläggs, befasts och fördjupas genom studenternas utbildning för att säkerställa så att studenterna uppnår examensmålen. En övergripande bild av kursstrukturen i aktuell utbildning samt hur den förhåller sig till de av UKÄ utvalda examensmålen avseende säkerställande och progression (1-3) återfinns på s. 2.

Grundläggande

Utbildningens första termin är gemensam för samtliga grundlärare där den första kursen *Grundlärare som profession* ger en generell introduktion till den kommande yrkesutövningen. Kursen förbereder de studerande för en yrkesspecifik identitet och ett yrkesliv i samverkan mellan de tre grundlära­rinriktningarna. Att studenterna läser gemensamt är en styrka men samtidigt riskerar studentgruppen inom grundlärare fritidshem att åsidosättas i och med att denna grupp är relativt liten i förhållande till övriga inriktningar av grundlära­rstudent­er. Detta har framkommit via kursutvärderingar och därför har fritidshemsperspektivet numera stärkts via separata undervisningsgrupper där det anläggs ett tydligt fritidshemspedagogiskt perspektiv på innehållet. Språkets betydelse och vikten av estetiska läroprocesser introduceras. Pedagogisk-didaktiska frågor behandlas genom olika teoretiska och praktiska perspektiv på lärande och undervisning. Särskilt fokus läggs på det pedagogiska ledarskapets betydelse i olika läro­miljöer, vilket praktiseras och dokumenteras ytterligare i nästföljande kurs. Följande förväntade studieresultat (FSR) svarar på en grundläggande nivå mot det första nationella målet:

- identifiera det gemensamma och specifika i professionsuppdraget för grundlärare,
- beskriva och reflektera över den kommande professionsutvecklingen utifrån kursens innehåll och tidigare erfarenheter,
- redogöra för didaktiska perspektiv på lärande och undervisning,
- reflektera över betydelsen av samverkan i det pedagogiska uppdraget mellan de tre grundlära­rinriktningarna.

Ovanstående FSR säkerställs genom en examinerande individuell redovisning i form av en undervisningsövning eller ett ledaruppdrag där den studerande ska inleda, genomföra samt avsluta en uppgift med respons från lärare och andra studenter. Detta följs upp av ett examinerande seminarium med fokus på läraren som ledare. Med utgångspunkt ur första kursens teoretiska innehåll vävs den andra kursens praktiska innehåll i skolmiljö *Att vara grundlärare, VFU*, samman. För godkänd kurs ska den studerande utföra minst ett ledaruppdrag med en mindre grupp eller en hel klass i fritidshemmet. Med utgångspunkt från egna genomförda ledarskapsuppdrag, observationer av handledarens aktiviteter/undervisning samt vetenskaplig ledarskaps­litteratur reflekterar och problematiserar studenten sina nulägestankar om den kommande professionen i en examinerande vetenskaplig rapport. Vid avslutande seminarium mixas grundlära­rstudent­er från samtliga inriktningar

för att gemensamt reflektera över varandras nulägestankar och erfarenheter om den kommande professionen.

Befästade

Kursen *Barnet, omvärlden och fritidshemmets uppdrag*, under termin 2, belyser fritidshemmets uppdrag ur historiskt, samhälleligt och hållbarhetsperspektiv. Dessutom behandlas fritidsbegreppets olika betydelser samt fritidshemmets uppdrag att erbjuda rekreation och meningsfull fritid. Ett FSR som behandlar examensmålet är; *med stöd av aktuell forskning analysera och kritiskt granska begreppet meningsfull fritid ur ett barnperspektiv där social klass, kön och etnicitet ingår*. Studenterna bearbetar fritidshemmets uppdrag ingående med utgångspunkt ur rådande styrdokument och redovisar arbetet vid ett obligatoriskt litteraturseminarium. För godkänd kurs krävs skriftlig förberedelse med referenser från aktuell forskning. Vid bedömning läggs särskild vikt vid den studerandes förmåga att problematisera om olika teoretiska och metodiska aspekter samt kunna analysera med stöd av olika teoretiska begrepp.

I kursen *Grupprocesser och samverkan ur ett fritidshemsperspektiv*, under termin 3, studeras teorier om grupprocesser och fritidshemmets uppgift att förstå och stödja barns relationsskapande. Inom kursen bearbetas också hur olika estetiska lärprocesser kan omsättas i fritidshemmets pedagogiska verksamhet. FSR som behandlar examensmålet är:

- analysera och problematisera ledarskap och ledarskapets betydelse för grupperns utveckling,
- redogöra för teorier om grupperns utveckling och barns förmåga att skapa relationer,
- reflektera över betydelsen av estetiska lärprocesser i fritidshemmets verksamhet.

Under hela kursen arbetar studenterna med en examinerande individuell skriftlig uppgift som lämnas in vid kursens slut. För godkänt resultat ska den studerande redogöra för sina tankar om sitt kommande yrkesuppdrag, delaktighet i framtida arbetslag samt om sin roll som ledare för barns skapande av relationer och gynnsamma grupprocesser i fritidshemmet. Med utgångspunkt från aktuell forskningsrelaterad kurslitteratur och teoretiska begrepp ingår att reflektera över ämnesområdet och vad som är betydelsefullt för framtida yrkesuppdrag.

En annan examinationsuppgift är ett seminarium där studenten muntligen och skriftligen, med hjälp av kurslitteraturen ska, motivera teoretiska begrepp som grundläggare i fritidshem behöver för att förstå och på vetenskapliga grunder kommunicera med samt leda barns skapande av relationer för att därigenom utveckla gynnsamma grupprocesser i fritidshem.

Avslutningsvis ägnas den sista kursveckan åt ett tematiskt arbete i grupp där grupprocesser ska belysas genom olika estetiska uttryckssätt. Kurslitteraturens teoretiska argumentation om grupprocesser, dokumentation av arbetsgruppens egen lärprocess samt gruppens estetiska uttryckssätt utgör betydelsefulla underlag i den muntliga examinationen i seminarieform.

Fördjupande

Utbildningens sista kurs *Profession och vetenskap för fritidshem* sammanbinder utbildningens samtliga delar genom att identifiera, analysera och problematisera olika faktorer av betydelse för ett professionellt yrkesutövande. Yrkespråk och etiska ställningstaganden analyseras och problematiseras. Även kompetensutveckling i relation till såväl egen utbildningsprocess som till verksamhetsutveckling och styrande dokument identifieras och analyseras. FSR som behandlar examensmålet är:

- klargöra och diskutera professionsteoretiska begrepp såsom professionalitet, professionalisering, kunskapsbas och profession.
- analysera betydelsen av vetenskapligt förhållningssätt i yrkesutövandet,

Under kursen redogör studenterna för ett koncentrat av sitt examensarbete via en ”posterkonferens”. Syftet är att de ska synliggöra, kritiskt granska och analysera uppdraget och verksamheten för

grundlärare i fritidshem. För godkänd kurs ingår att studenten utformar ett pedagogiskt ställningstagande där kunskaper, erfarenheter och insikter av betydelse för den kommande yrkesutövningen ska formuleras. Underlag för ställningstagandet är studentens egen läroprocess med både teoretiska och praktiska kunskaper och erfarenheter från utbildningens samtliga kurser. Reflektionerna görs med stöd av aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete samt med tydliga kopplingar till styrande dokument. Dessutom ska beskrivningar av professionsuppdraget och pedagogisk/didaktisk grundsyn ingå. Texten ska även relatera till planerings- och kvalitetsarbete, lärandeinhåll och meningsskapande samt samverkan.

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Mål 2. visa kännedom om vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder samt om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen

Studenterna producerar under samtliga terminer kortare vetenskapliga texter där de tränas i att självständigt identifiera, formulera och analysera olika problemställningar vilket främjar och säkrar detta examensmål.

Grundläggande

Under termin ett läggs grund för vetenskapsteori och vetenskaplig metod i UVK-kursen *Kunskap, vetenskap och forskningsmetodik*. Kursen som är av introducerande karaktär består av två delar där den första behandlar områden såsom kunskapsteori och vetenskapsteori. Frågor om vad ett forskande förhållningssätt innebär behandlas under teman som vetenskaplig metod, kvalitativ och kvantitativ metod, pseudovetenskap, vetenskap och beprövad erfarenhet. Här bearbetas bl. a. skollagens krav på att utbildning inom skolväsendet ska vila på vetenskap och beprövad erfarenhet och hur dessa krav återspeglas i läroplaner. Syftet är att både ge fördjupad förståelse för innebörden i dessa krav och praktiska färdigheter för att kunna uppfylla dem. I föreläsningar presenteras begrepp som hypotes, analys och evidensbaserad och studenterna introduceras i att problematisera, kritiskt granska och värdera textmaterial.

Kursens andra del fokuserar på informationsbehandling och specifika färdigheter som ingår i ett forskande förhållningssätt exempelvis argumentationsanalys, källkritik och statistik. Inom argumentationsanalysen genomför studenterna källkritiska analyser av textmaterial för att i statistikövningar bl.a. utföra tolkningar av diagram samt konstruera diagram och tabeller i excel.

De skriftliga tentamina som ingår i kursen säkerställer att de FSR som är kopplade till examensmålet uppnås. I dessa tentamina ingår också träningsmoment i form av essäuppgifter och källkritisk analys som syftar till att bekräfta inlärd kunskap och förmågor. Dessutom hålls examinerande case-övningar där studenterna tillämpar grundläggande kunskaps- och vetenskapsteoretiska insikter på en tänkt arbetssituation som aktualiserar dessa krav.

Befästande

I flertalet kurser använder studenterna olika forskningsmetoder för att utveckla ett forskande förhållningssätt. Ett exempel ges i *Grupprocesser och samverkan ur ett fritidshemsperspektiv* som tidigare redogjorts för under examensmål 1. Ett annat är från kursen *Barnet, omvärlden och fritidshemmets uppdrag* där studenterna i en examinerande observationsstudie granskar miljön och barnens aktiviteter på en skola ur ett lekperspektiv. För godkänd kurs ska resultatet analyseras med hjälp av lekteorier, perspektiv och paradig som behandlats i kursen och sammanställs i en examinerande individuell skriftlig rapport.

UVK-kursen *Utbildningsvetenskap, undervisning och lärande* har flera FSR som behandlar examensmålet varav ett är;

- med stöd i utbildningsvetenskaplig och utvecklingspsykologisk forskning samt beprövad erfarenhet analysera och problematisera grundlärares didaktiska överväganden i fritidshemsverksamhet.

För godkänd kurs genomför studenterna i par en vetenskaplig rapport där underlag till rapportens resultat och analys baseras på en intervju med verksam pedagog/lärare i fritidshem. Intervjun ska behandla en didaktisk fråga som studenterna valt att fördjupa sig i. Frågan ska grundas i aktuell forskningsrelaterad litteratur och kan exempelvis behandla konflikthantering, pedagogiskt ledarskap eller lärande i fritidshem. Rapportskrivandet förbereds genom föreläsning där skrivprocessen och litteratursökning bearbetas. Dessutom tränas hanteringen av didaktiska val, samt att bygga argument

med hjälp av källkritik och analys av textmaterial. I efterföljande workshop får studentparen möjlighet att bearbeta sin text med lärarstöd. Studenternas empiriska material analyseras med hjälp av läroplansteoretiska- och reflektiva didaktiska perspektiv och framställs i en vetenskaplig examinerande rapport. I examinationen ingår också muntlig redovisning av rapporten och opponering.

Fördjupande

Det självständiga arbetet genomförs i programmets näst sista kurs och skrivs i par eller enskilt. Studenterna nyttjar i arbetet all den kunskap och vetenskapliga skolning som erhållits genom utbildningen i syfte att identifiera, formulera och kritiskt granska pedagogisk verksamhet med relevans för grundlärare i fritidshem. Kursen har flera FSR som bearbetar examensmålet och ett av dem är:

- dra slutsatser grundade i egna resultat och tidigare forskning och/eller teorier samt diskutera resultaten i förhållande till yrkesverksamheten

Studien presenteras och försvaras som ett vetenskapligt arbete. Vid kursintroduktionen sker återkoppling till tidigare kurser om vetenskapliga teorier och metoder. Forskningsstudiens olika delar aktualiseras för att förbereda studenterna inför kommande skrivprocess. Under kursen ges grupphandledning i seminarieform där studenterna ges tillfälle att kommentera varandras arbeten. Genom att studenterna, under arbetes gång, bistår och stödjer varandra i skrivarbetet, lär de sig att via andras arbeten även kritiskt granska sitt eget. Dessutom ges individuell handledning. I kursens examination ingår förutom själva examensarbetet att studenterna opponerar på varandras arbeten. Vid bedömning av det självständiga arbetet läggs särskild vikt vid den studerandes förmåga att tillämpa forskningsmetodiska kunskaper samt att självständigt analysera, värdera och diskutera de egna resultaten i relation till tidigare forskning, teorier och yrkesverksamhet.

I den avslutande kursen *Profession och vetenskap för fritidshem* problematiseras vetenskaplig grund/forskning och beprövad erfarenhet inför kommande yrkesutövande, som tidigare redogjorts för under examensmål 1. I en av de examinerande uppgifterna för godkänd kurs, ska studenterna förbereda svar inför en fiktiv anställningsintervju där en central fråga är hur faktorer som vetenskapligt kunnande, färdigheter och förmågor förhåller sig till det professionella yrkesutövandet.

För grundlärarprogrammet fritidshem finns utmaningar för både studenter och lärarutbildare. För att studenterna ska vara väl förberedda inför det självständiga arbetet krävs succesiv introduktion och progression i vetenskapligt skrivande och om forskningsmetoder. Trots att detta sker under hela utbildningen visar studenternas synpunkter och erfarenheter från undervisande lärare, att många studenter har svårt att tillägna sig och omsätta i synnerhet kunskaper i vetenskapsteori och i vissa fall forskningsmetodik. Här har förbättringsåtgärder har påbörjats men är ännu inte lanserade i utbildningen. Exempelvis har ett progressionsdokument utvecklats som ska fungera som ett stöd för såväl lärare som studenter i syfte att under utbildningens gång ge studenterna de verktyg som de behöver och befästa dem så att kunskaperna i det närmaste automatiserats när de kommer till examensarbetet.

Utmaningar är också den korta utbildningstiden för grundlärare fritidshem, med endast 6 terminer samt det betydande antal nationella mål där många är tydligt inriktade mot det professionella läraruppdraget i fritidshem med fokus på ledarskap och förhållningssätt. Att balansera innehållet med alla dess ingående delar är en utmaning. Arbetet med examensmålet är prioriterat och angeläget för grundlärarprogrammet fritidshem. Hur man ska kunna skapa en progression och kvalitet i det arbetet har diskuterats i programråd och lärarlag. Studenterna vistas i olika forskningskulturer där lärare kommer från olika discipliner och medverkande institutioner tillhör olika fakulteter. Det ger en styrka i den meningen att studenterna får möta lärare och forskare som befinner sig i olika vetenskapsteoretiska paradigmen men kan också upplevas förvirrande av studenter. Ett utvecklingsområde är att utveckla arbetet med studenternas skrivande ytterligare då kommande yrke som grundlärare i fritidshem kräver goda skrivkunskaper.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund: *Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.*

Mål 3. *visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet*

Nedan ges exempel från en fritidspedagogisk kurs, två UVK-kurser och två VFU-kurser som främjar och säkrar att examensmålet uppnås. En övergripande bild av kursstrukturen i aktuell utbildning samt hur den förhåller sig till de av UKÄ utvalda examensmålen avseende säkerställande och progression (1-3) återfinns på s. 2.

Grundläggande

Redan i utbildningens två första kurser ställs studenterna inför uppgiften att kritiskt reflektera över kommande yrkesverksamhet samt egna och andras erfarenheter, vilket redovisats under mål 1. Under termin 2 i kursen *Matematik, naturvetenskap och utomhuspedagogik för fritidshem* reflekterar studenterna vidare kring möjligheter att använda och värdera hur olika lärmiljöer påverkar förståelsen och intresset för naturvetenskapliga begrepp. Genom tillämpningsövningar i utemiljö prövas studentgruppen i en variation av aktiviteter, arbetssätt och arbetsformer som stimulerar lärande och alternativa sätt att nå måluppfyllelse i fritidshemmets verksamhet. En examinerande skriftlig rapport avslutar kursen där studenter reflekterar över egna erfarenheter och kunskaper samt hur dessa kan användas i kommande yrkesverksamhet.

Ett annat exempel som säkerställer del av examensmålet är i UVK-kursen *Bedömning för och av lärande i grundskolan* med följande FSR;

- redogöra för teorier om formativ bedömning och motivation och hur de kan användas för att stödja elevers lärande
- värdera och kritiskt granska sin egen och andras undervisnings- och bedömningspraktik ut både ett bedömningsperspektiv och ett motivationsteoretiskt perspektiv.

I kursen utformar studenterna i par ett skriftligt förslag på hur de i framtida undervisning/aktiviteter tydligt och konkret kan stödja elevers motivation. Tre föreläsningar och ett seminarium som berör forskning om motivationsteorier och självreglerat lärande, föregår studenternas förslagsarbete. Studenternas argument för förslaget ska för godkänd kurs stödjas av valfri motivationsteori och vara baserade på forskningsrelaterad kurslitteratur. Även tänkbara svårigheter och dess möjliga lösningar ska klargöras. Förslaget redovisas vid ett seminarium där respons ges från andra i seminariegruppen och undervisande lärare. Därefter vidtas erforderliga ändringar inför bedömning av examinator.

Befästade

Kursen *Läraryrkets dimensioner för fritidshem 1, VFU* har följande FSR under som behandlar examensmålet;

- beskriva och reflektera över såväl eget som andras förhållningssätt och ledarskap samt dess inverkan på elevers lärande och verksamheten i sin helhet; belysa och diskutera den pedagogiska praktiken ur ett köns-, lärande- och yrkesrollperspektiv.

I samband med kursstart utformar studenterna en personlig nulägesbeskrivning med utgångspunkt från fritidshemmets uppgift samt utveckling av det professionella läraruppdraget i fritidshemmet med fokus på ledarskap och förhållningssätt. Beskrivningarna ska innefatta reflektioner samt kunskaper och erfarenheter från tidigare kurser med såväl teoretiskt som praktiskt innehåll (VFU). Studenten formulerar 3-4 egna mål för sitt lärande under VFU samt strategier för att nå dessa mål. Målen ska vara förankrade i kursens innehåll och FSR. Motiv till valda mål och varför dessa är viktiga att förvärva kunskaper ska redovisas. Med utgångspunkt från nulägesbeskrivningen ska studenten i slutet av VFU-kursen, i en skriftlig examinerande rapport, för godkänd kurs analysera sin egen lärandeprocess under praktiken genom att distansera sig och kritiskt överväga vad som fungerat respektive inte fungerat och hur detta i så fall kunde ha förändrats. Härigenom ges studenten möjlighet att systematisera och kritiskt begrunda den egna läroprocessen.

Fördjupande

I avslutande VFU-kurs *Lärarkretsens dimensioner för fritidshem 3* tillämpas och provas tillägnade kunskaper från tidigare kurser avseende undervisningsuppdragen för grundlärare i fritidshem vad gäller fritidshem och skola samt hur dessa uppdrag vävs samman i den professionella yrkesutövningen. Kursen fokuserar på grundlärarens ansvar för kvalitet och utveckling av fritidshemmets verksamhet i enlighet med gällande styrdokument. FSR som bearbetas i kursen som säkerställer del av examensmålet är;

- initiera och genomföra pedagogiska diskussioner i arbetslaget med fokus på fritidshemmets kvalitetsutveckling samt fritidshemmets betydelse för elever i behov av extra anpassningar,
- utifrån VFU sammanfatta och kritiskt granska fritidshemmets systematiska kvalitetsarbete med stöd av styrdokument och referenslitteratur.

Studenterna ska i en av de examinerande uppgifterna för godkänd kurs, kartlägga och tillsammans med handledare och arbetslag identifiera ett utvecklingsområde kopplat till fritidshemmets systematiska kvalitetsarbete. Inom detta område ska det finnas utrymme för utveckling kopplat till elever i behov av extra anpassningar. I uppgiften ingår att kunna visa på och problematisera fritidshemmets kompletterande och kompensatoriska uppdrag. Studenten ska, för godkänd kurs, skriftligt redogöra för processen samt reflektera över och analysera processens olika delar genom att beskriva hur utvecklingsområdet identifierats, hur studenten resonerat kring ett möjligt tillvägagångssätt och hur studenten initierat samt argumenterat för utvecklingsarbetet inför fritidshemmets arbetslag. Även en muntlig presentation/redovisning av arbetet med respons från övriga studenter och lärare ingår i den slutliga examinationen.

Utbildningens sista UVK-kurs inom *Profession och vetenskap för fritidshem* knyter ihop utbildningen genom att studenten utformar ett pedagogiskt ställningstagande, vilket tidigare redogjorts för under examensmål 1.

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Mål 4. visa förmåga att tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det fritidspedagogiska området och inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för yrkesutövningen i övrigt

Nedan följer exempel på innehåll i kurser inom UVK, fritidspedagogik och VFU som främjar och säkrar att studenterna uppnår examensmålet.

Grundläggande

Redan i utbildningens första kurs *Grundlärare som profession* grundläggs de didaktiska perspektiven, se examensmål 1 i självvärderingen. Med utgångspunkt från teorier om social och kognitiv utveckling bearbetas centrala didaktiska begrepp med relevans för planering och analys av undervisning och lärande ytterligare i utbildningens tredje kurs *Lärande och undervisning*. Flera FSR behandlas i kursen vilka kopplar mot examensmålet varav två är;

- visa grundläggande didaktisk förmåga avseende planering, genomförande och analys av undervisning,
- utifrån utvecklingspsykologiska perspektiv visa grundläggande didaktisk förmåga med avseende på individuella och kontextuella förutsättningar för lärandet.

Frågor om val av mål, innehåll, metoder i undervisning och olika lärprocesser behandlas via föreläsningar och seminarier. Vid ett av seminarietillfällena ska den studerande återkoppla till tidigare genomförd VFU och betrakta en pedagogisk situation ur ett pragmatiskt, respektive sociokulturellt perspektiv. Vidare ska studenten reflektera över vad pedagoger kan lära av dessa teoretiska perspektiv för att skapa bra lärandemiljöer och givande lärandesituationer. Resultatet tillämpas i ett examinerande rollspel där studenterna gruppvis planerar en undervisningsövning och genomför denna med andra studentgrupper. I efterföljande utvärdering ska varje studentgrupp relatera till de perspektiv som tidigare behandlats. En skriftlig examinerande hemtentamen, en salstentamen samt ovan nämnda rollspel säkerställer att FSR uppnås.

Befästande

Syftet med kursen *Kommunikation och språkutveckling för fritidshem* är att vidareutveckla studenternas didaktiska kunskaper och ge en fördjupad kunskap och förmåga om områdena kommunikation och språk för att på så sätt ska kunna främja elevers lärande och utveckling i fritidshemmet. FSR i kursen som kopplar till examensmålet är;

- använda och didaktiskt tillämpa olika medier för fritidshemmets verksamhet.

Vikten av pedagogens/lärares ledarskap och förhållningssätt för elevers språk-, läs- och skrivutveckling betonas. Fritidshemmet som kommunikativ och språklig arena behandlas liksom samtalets betydelse för elevers språkutveckling. Vidare studeras hur barns kommunikation och språkutveckling kan utgöra grunden för val av innehåll och arbetsformer i fritidshemmets verksamhet. En individuell muntlig tentamen ingår där studenten redovisar en digital presentation, utvecklad för en fiktiv föräldragrupp. För godkänd kurs ska studenten presentera ett förslag på hur man didaktiskt kan arbeta i fritidshemmet för att stimulera elevers språk-, läs-, och skrivutveckling i en språkligt och kulturellt heterogen skola.

Fördjupande

Förutom den vetenskapliga rapport som redogjorts för under examensmål 2 i UVK-kursen *Utbildningsvetenskap, undervisning och lärande*, fördjupas också didaktiska och ämnesdidaktiska perspektiv på lärares arbete i fritidshem och skola under UVK-kursen. Här bearbetas lärandeteorier vidare utifrån pedagogiska och utvecklingspsykologiska perspektiv för att kunna användas som

planerings- och analysverktyg av elevers lärande på både grupp- och individnivå. Via examinerande tillämpningsövningar erfar, bearbetar och reflekterar studenterna över skilda lärandesituationer för att utveckla pedagogisk handlingsberedskap. Olika former av examinerande rollspel används, vilka handlar om lärares ledarskap i relation till konflikthantering såväl i grupp som mellan individer. Inför ett examinerande seminarium har studenterna i uppgift att skriftligen planera undervisning i fritidshem utifrån en given planeringsmodell. Arbetet ska för godkänd kurs vara didaktiskt genomförbart i yrkesverksamheten. Vid seminariet prövas planeringen och respons från övriga ges. I uppgiften ingår också att göra en skriftlig didaktisk analys av lärandemål, ämnesurval, ramfaktorer och undervisningsmetoder. Slutligen ska studenterna redovisa vilka generella didaktiska slutsatser som dragits utifrån genomförd planering och didaktisk analys.

Kursen *Lärarkets dimensioner för fritidshem 1* har flera FSR som behandlar examensmålet. Två av dem är;

- beskriva och tillämpa pedagogisk dokumentation som stöd för att planera, genomföra och utvärdera insatser till gagn för elevers lärande
- beskriva och reflektera över såväl eget som andras förhållningssätt och ledarskap samt dess inverkan på elevers lärande och verksamheten i sin helhet

I kursen studeras ingående hur pedagogisk planering, dokumentation och utvärdering medverkar till att utveckla både elevers lärande och den pedagogiska verksamheten i fritidshemmet i enlighet med gällande styrdokument. Studenten har ansvar för att initiera pedagogiska diskussioner och att delge tankar och reflektioner vad gäller eget agerande i samvaron med elever och övriga i relation till kursens förväntade studieresultat och teoretiska innehåll. Betyg på kursen utgörs av en sammanfattande bedömning av resultaten på de olika examinerande momenten. Här läggs särskild vikt vid den studerandes förmåga att problematisera om olika teoretiska och metodiska aspekter samt förmåga att analysera med stöd av teoretiska begrepp.

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Mål 5. visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling

Nedan ges exempel från VFU-kurser samt en teoretisk kurs som främjar och säkrar att examensmålet uppnås.

Den verksamhetsförlagda utbildningen är uppdelad i fem kurser varav en är renodlad mot praktisk/estetiskt ämne. Kurserna är placerade under olika årstider i syfte att ge en så heltäckande bild av det kommande yrket som möjligt. Inför kursstart inbjuds lokala VFU-handledare till konferens vid lärosätet för att skapa samsyn och god kännedom om innehållet i aktuell kursplan då det är handledaren som ansvarar för att studenten deltar och prövar de delar som föreskrivs i kursplanen. Till hjälp för handledaren och student finns utarbetade riktlinjer och specificerade bedömningskriterier av VFU. Universitetslärare besöker studenten minst en gång per VFU-kurs (frånsett VFU under termin 1). Efter studentens genomförda aktivitet hålls ett trepartssamtal mellan student, lokal VFU-handledare och betygssättande universitetslärare. Som utgångspunkt för samtalet används ovan nämnda bedömningskriterier. Handledaren bidrar även med underlag för bedömningen genom ett rekommenderat betyg kopplat till FSR i respektive VFU-kurs. Universitetsläraren examinerar studenten efter kursens slut via underlag från teoretiska uppgifter och bedömningskriterier av VFU. Under VFU förväntas studenterna nyttja kunskaper som de förvärvat i de teoretiska kurserna men även det omvända. Varje VFU-period avslutas med seminarier där kunskapsöverföring mellan studenter sker.

Grundläggande

Under termin 1 genomförs den första VFU-kursen *Att vara grundlärare*, vilken beskrivs under examensmål 1. I den andra VFU-kursen *Att undervisa i fritidshem* ska studenterna omsätta kursinnehållet från tidigare terminer och med stöd från VFU-handledaren planera, genomföra och utvärdera situationer och aktiviteter i fritidshemmet. FSR som behandlar examensmålet är:

- med stöd planera, genomföra och utvärdera situationer och aktiviteter i fritidshemmet som främjar lärande och utveckling hos elever, utifrån gällande styrdokument,
- beskriva och tillämpa olika sätt att observera och dokumentera verksamheten som stöd för pedagogiskt planeringsarbete,
- dokumentera och tillämpa metarefleksion för att utvärdera och beskriva den egna läroprocessen med avseende på kursens förväntade studieresultat och utifrån detta formulera nya konkretiserade lärandemål.

Studenten ska innan kursstart göra en nulägesbeskrivning med personliga mål och strategier vilken ska utvärderas efter periodens slut (se redogörelse under examensmål 3, *Lärarkets dimensioner för fritidshem 1, VFU*). För godkänt resultat ska studenten också planera, genomföra och utvärdera minst fem egna pedagogiska aktiviteter. En av de planerade aktiviteterna ska genomföras i samband med att universitetslärare besöker studenten.

Under denna VFU-kurs ska studenten dessutom samla underlag för att beskriva hur fritidshemmet samverkar med förskoleklass, skola och vårdnadshavare. Efter avslutad VFU-kurs reflekterar studenten i en examinerande uppgift över betydelsen av fritidshemmets samverkan med hem och skola kopplat till styrdokumentet. Utöver detta ska studenten för godkänd kurs reflektera över för- respektive nackdelar vad gäller VFU-platsens strategi för att samverka med hem och skola. Reflektionerna redovisas dels muntligt vid ett seminarium, dels i en skriftlig examinerande rapport.

Befästande

Under VFU-kursen *Läraryrkets dimensioner i fritidshem 1*, som ges under termin 4, ska studenten i samråd med handledare planera, genomföra och utvärdera innehåll för en längre tidsperiod och i det arbetet särskilt beakta jämställdhetsperspektivet, se följande FSR;

- självständigt planera, genomföra och utvärdera innehåll för en längre tidsperiod och däri beakta jämställdhetsperspektivet,
- initiera och genomföra pedagogiska diskussioner i arbetslaget,

Här görs en fördjupning av den didaktiska förmågan då studenten ansvarar för att planera, genomföra och utvärdera ett temaarbete. Innehåll i temat väljs ut genom att observera och samtala med barn och personal om vad som kan vara intressant att fördjupa sig i. Arbetet ska kunna integreras i den ordinarie verksamheten där barngruppen och arbetslaget ska ingå i sin helhet eller till del i arbetet. Studenten är huvudansvarig för genomförandet. Därutöver planerar, genomför och utvärderar studenten minst fem egna pedagogiska aktiviteter, varav en vid universitetslärares besök. I samband med VFU-kursens avslut ska studenten, för godkänd kurs, kritiskt granska och dra slutsatser utifrån sina erfarenheter av temaarbetet. Detta görs i en examinerande skriftlig rapport. I rapporten diskuteras för- och nackdelar med tematiskt arbetssätt. Dessutom förväntas studenten reflektera över jämställdhetsperspektivet samt belysa vilken betydelse temaarbetet har när det gäller barns lärande, samspel och grupputveckling.

Fördjupande

I UVK-kursen *Specialpedagogik för grundskolan* bildar studenterna fiktiva arbetslag som undervisar en skolklass. I klassen finns elever med behov av extra anpassningar och särskilt stöd. Studenternas uppdrag är att forma underlag för pedagogiska strategier som syftar till att skapa en tillgänglig lärmiljö som är anpassad till alla elevers olika behov och förutsättningar att lära. För godkänd kurs ska studenter genomföra en skriftlig analys utifrån frågeställningar som berör utmaningar, hinder, möjligheter, resurser och konsekvenser för valda strategier.

Under den sista VFU-kursen *Läraryrkets dimensioner i fritidshem 3* ska studenten knyta samman sitt kommande uppdrag som lärare med såväl undervisningsmoment som genomförs under skoldagar som genom att ansvara för planerad verksamhet i fritidshemmet. För godkänt resultat ska studenten (FSR):

- med stöd av dokumentation välja innehåll och arbetssätt i relation till elevers behov och förutsättningar,
- självständigt planera, genomföra och utvärdera undervisningstillfällena för elever i grupp inom fritidshemsverksamhet,
- initiera och genomföra pedagogiska diskussioner i arbetslaget med fokus på fritidshemmets kvalitetsutveckling samt fritidshemmets betydelse för elever i behov av extra anpassningar.

Studenten ska nu självständigt planera, välja innehåll och arbetssätt i relation till barns behov och förutsättningar. Utifrån egen kartläggning av verksamheten, kritisk granskning av fritidshemmets systematiska kvalitetsarbete och senaste kvalitetsredovisning ska studenten identifiera ett område där det finns möjlighet till utveckling kopplat till elever i behov av extra anpassningar. Motiv och argument för valt område presenteras och förankras i arbetslaget. Utvecklingsarbetet ska påbörjas under VFU-kursen men vara så väl genomarbetat att förutsättningar finns för fortsatt integrering i ordinarie verksamhet efter avslutad VFU. Kursen avslutas med en muntlig examinerande presentation vid ett seminarium tillsammans med en examinerande skriftlig analys.

I en avslutande examinerande uppgift ska den studerande presentera sina tankar om kommande yrkesroll och uppdrag. Studenten uppmanas att ta hjälp av nuvarande och tidigare nulägesbeskrivningar för att tydliggöra sin egen kunskapsutveckling och reflektera kring yrkesrollen nu i jämförelse med tidigare. Även centrala kunskaper som är viktiga för ledarrollen och uppdraget, ska för godkänd kurs klargöras.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

Bedömningsgrund: *Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen värderingsförmåga och förhållningssätt i examensordningen.*

Mål 6. *visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen, samt en hållbar utveckling*

Det nationella examensmålet är komplext och integrerar kunskaper och förmågor från flera olika utbildningsdelar. Nedan följer exempel på innehåll i kurser som främjar och säkrar att studenterna uppnår examensmålet. En övergripande bild av kursstrukturen i aktuell utbildning samt hur den förhåller sig till de av UKÄ utvalda examensmålen avseende säkerställande och progression (1-3) återfinns på s. 2.

Grundläggande

I kursen *Etik, demokrati och den heterogena lärandemiljön* ska studenten tillägna sig grundläggande teorier och metoder för att förstå och reflektera kring skolans värdegrund och lärares yrkesetik. Målet är att kritiskt kunna förhålla sig till och hantera sociala situationer i en lärandemiljö präglad av kulturell mångfald. Ett FSR inom värderingsförmåga och förhållningssätt är:

- visa förmåga att identifiera och självständigt resonera kring etiska och kulturella konflikter som kan uppstå i skola och förskola och göra bedömningar utifrån styrdokument såväl som samhälleliga och etiska aspekter, med särskilt beaktande av demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna.

Kursen innehåller ett flertal seminarier och gruppövningar som kopplar de teoretiska kunskaperna till studenternas kommande yrkesliv. De ger också stöd för att uppnå de FSR som handlar om färdigheter, förmågor och förhållningssätt. Ett examinerande case leds av en adjungerad erfaren pedagog/lärare som är verksam i fritidshem, där ovan angivna FSR bearbetas. Utgångspunkt för detta case är en mobbningsituation där studenterna reflekterar kring problemets uppkomst, hantering såväl akut som på sikt, alternativa handlingsalternativ och dess konsekvenser. Vid ett annat seminarium med metareflexiva inslag prövar studenterna sina värderingar via enkät, mentometer samt i gruppdiskussioner i syfte att begrunda behovet av etiskt resonande och metoder för att resonera etiskt. Likaledes behandlas fostransuppdraget, skolans värdegrund samt skolans plats i ett demokratiskt samhälle. En examinerande salstentamen, en hemtentamen och case-övningen säkerställer att delar av examensmålet uppnås.

Befästade

I samband med ett revideringsarbete under 2015 utgick de två tidigare fritidspedagogiska ämnesområdeskurserna under termin 2. De ersattes av tre kurser med tydligt områdespecifikt innehåll (se sid 28, under rubrik programspecifik uppföljning, åtgärder och återkoppling). Till följd därav stärktes vissa FSR i kursen *Barnet, omvärlden och fritidshemmets uppdrag*, för att bättre kopplas mot examensmålet. Numera fördjupas kunskaperna från ovan nämnda kurs *Etik, demokrati och den heterogena lärandemiljön* och fritidshemmets uppdrag behandlas ur samhälleligt och

hållbarhetsperspektiv. Dessutom bearbetas uppdraget ingående med utgångspunkt i rådande styrdokument. Konventionen om barns rättigheter granskas utifrån fritidshemmets perspektiv och ansvar. Ett FSR som kopplar till målet är:

- identifiera och diskutera fritidshemmets förutsättningar att beakta konventionen om barns rättigheter och frågor om hållbar utveckling.

Undervisningen innehåller flera examinerande tillämpningsövningar, grupparbeten och en fallstudie i syfte att belysa komplexiteten i fritidshemmets uppdrag. En temadag behandlar hållbar utveckling, jämställdhet och rättvisa. I anslutning till temadagen ges en föreläsning som bearbetar såväl barnkonventionen som värdegrund, barns livsvillkor i konsumtionssamhället och hållbarhetsfrågor. För godkänt resultat på kursen ska studenterna i efterföljande skriftliga examinationsuppgift reflektera kring begrepp såsom lärande för hållbar utveckling, såväl ekologiskt, ekonomiskt som socialt.

Fördjupande

I utbildningens samtliga VFU-kurser från termin 3 och framåt, formulerar och bedömer studenten sina nulägesbeskrivningar genom att analysera den egna lärandeprocessen (se redogörelse under examensmål 3 *Läraryrkets dimensioner för fritidshem 1, VFU*). För godkänd kurs ska studenten här bedöma och kritiskt överväga vad som fungerat respektive inte fungerat och hur detta i så fall kunde ha förändrats. Studentens förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter betygsätts även utifrån bedömningskriterier vid trepartssamtalen som sker under VFU mellan lärarstudent, lokal VFU-handledare och universitetslärare.

Slutligen är etiska aspekter direkt framskrivna i utbildningens avslutande kurs *Profession och vetenskap för fritidshem* genom följande FSR:

- diskutera och problematisera hur egna och andras etiska förhållningssätt påverkar yrkesutövningen.

Studenterna ska med stöd via en föreläsning av en av universitetets professorer inom etikområdet och kurslitteraturen diskutera och problematisera hur egna och andras etiska förhållningssätt påverkar yrkesutövningen. Exempel på etiska dilemman ska hämtas från VFU-kurserna. För godkänt resultat skall studenterna medverka till att analysera dilemmat med stöd av en given modell samt diskutera konsekvenser för yrkesutövningen vid ett seminarium med efterföljande uppföljning och feedback från ansvarig lärare. Kursen innehåller också en examinationsuppgift där studenten utformar ett pedagogiskt ställningstagande som knyter ihop hela programmet, vilken är redovisad under examensmål 1.

Hänsyn till studenternas förutsättningar och behov tas, utöver de exempel som ges ovan i texten om måluppfyllelse, på följande vis:

- genom att utbildningen är upplagd i en tydlig progression,
- planering och uppföljning i lärarlag,
- via utarbetade studieguider med tydliga instruktioner och läsanvisningar för kurser i utbildningen,
- gemensamma progressionsdokument har utarbetats för vetenskapligt skrivande, vilket underlättar för studenter och lärare att bilda sig en uppfattning om hur utvecklingen av färdigheterna ser ut i programmet (vad som tränas och examineras i respektive kurs),
- studentstöd via studieverkstad och studievägledning, Se Uppföljning, åtgärder och återkoppling.

Utformning, genomförande och resultat

Jämställdhet

Bedömningsgrund: Ett jämställdhetsperspektiv beaktas, kommuniceras och förankras i utbildningens innehåll, utformning och genomförande.

visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten

1. Jämställdhetsperspektivets beaktande, kommunikering och förankring i utbildningens innehåll, utformning och genomförande

LH beaktar, kommunicerar och förankrar systematiskt jämställdhetsperspektivet i utbildningens innehåll och utformning genom bemanning, kursplanering, kurslitteratur, uppföljningar, marknadsföring samt sammansättning i ledande organ enligt följande:

Bemanning: En medveten dialog om bemanning sker vid de institutioner som medverkar i utbildningen. Att det, med viss differentiering vad gäller tjänstekategorier och utbildningsområde, råder en förhållandevis jämn könsfördelning vid det stora flertal institutioner som medverkar i programmet, underlättar detta arbete.

Kursplanering: Ett jämställdhetsperspektiv beaktas i planeringen av innehåll, upplägg och inriktning på kurser. Ett exempel är UVK-kursen *Etik, demokrati och samhälle*, där ett jämställdhetsperspektiv genomsyrar kursplan inklusive FSR. Frågor relaterade till jämställdhet tas upp på föreläsningar, i gruppövningar och i case-övningar. Vidare examineras FSR om jämställdhet på hemtentamen. Två av böckerna är utvalda bl.a. utifrån att de berör jämlikhet mellan könen. Ett annat exempel på hur jämställdhetsperspektivet beaktas i utbildningen är anonyma salstentamina. För fler exempel hänvisas till redovisningen av själva examensmålet.

Kurslitteratur: Jämställdhetsperspektivet speglas genom hur kurslitteraturlistor sammanställs. Detta kan, som i UVK-kursen *Lärande och undervisning*, röra sig om att kurslitteraturen väljs så att det säkerställs att den är skriven av både män och kvinnor. Lika viktig är dock att i undervisningen medvetandegöra studenterna om valen, annars riskerar en viktig dimension av jämställdhetsperspektivet att bli osynligt. Ett sätt att direkt tydliggöra jämställdhetsperspektivet avseende litteraturen är genom läsanvisningar. Detta görs t.ex. i litteraturlistan för UVK-kursen *Kunskap, vetenskap och forskningsmetodik* när det specifika kapitalet "Vetenskapens kön" i Søren Kjørups *Människovetenskaperna – problem och traditioner i humanioras vetenskapsteori* lyfts fram (se fortsatt diskussion nedan). Vid de institutioner som medverkar i utbildningen förs en kontinuerlig dialog om vikten av att en jämn könsfördelning i litteraturlistor i lärarlag och utbildningsråd. Vissa institutioner har skriftliga riktlinjer för litteraturlistor, som exempelvis vid en institution vid humanistisk fakultet som om medverkar i samtliga lärarprogram. Exempel på instruktioner är: "Förnamnen på författarna ska skrivas ut i litteraturlistan" (då detta vanligtvis synliggör om det rör sig om en manlig eller kvinnlig författare) och "Könsfördelningen bland författarna bör vara jämn (60/40)".

Uppföljning och kvalitetsarbete: ansöknings-, antagningssiffror-, genomströmning och avhopp analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv såväl vid Lärarhögskolans kansli som i programrådets programanalyser. Frågor om jämställdhet, hur de studerande uppfattar dessa inslag i sin utbildning, ingår i de olika programutvärderingar som genomförs. Vid behov, om jämställdhetsperspektivet är

bristande, vidtas åtgärder, se Uppföljning, genomförande och resultat. Den senaste studentbarometern som genomfördes 2016 visar att Umu lärarprogram utmärker sig från andra programutbildningar vid lärosätet genom att studenterna i mycket hög utsträckning är nöjda med inslagen kring jämställdhet och lika villkor. Hela 80 % av studenterna är nöjda med hur frågorna behandlas i programmet, vilket är en bekräftelse på att det målmedvetna arbetet med jämställdhetsperspektivet på olika plan fått utslag i utbildningen. Intressant att notera är att studentgruppen som startade grundlärarprogrammet fritidshem ht 2017 består av fler manliga studenter än kvinnliga, vilket är omvänt mot hur situationen sett ut vid tidigare års programstarter.

Marknadsföring och extern kommunikation. Läraryrket är kvinnodominerat, särskilt för de lägre åldrarna. Vikten av att synliggöra både män och kvinnor i läraryrket är en medveten strategi i Lärarhögskolans marknadsföring och externa kommunikation om läraryrket och utbildningen. En jämn könsfördelning ska avspeglas i texter, bilder och filmer och könsstereotyper ska utmanas.

Sammansättning av beredande och beslutande organ. Vid sammansättning av beredande och beslutande organ eftersträvas en jämn könsfördelning. Riktlinjen vid Umu är proportionen 60/40. Lärarhögskolans beredande organ når i princip upp till detta, bortsett från Lärarutbildningsrådet där kvinnodominansen i dagsläget är stor. Åtgärder i form av striktare riktlinjer avseende könsfördelning för val av ledamöter planeras inför nästkommande mandatperiod.

2. Examensordningens mål när det gäller jämställdhet

Umu:s handlingsplan för jämställdhetsintegrering återfinns under samlingsbegreppet ”lika villkor”. Detta ska beaktas när kursernas FSR granskas utifrån ovan angivna examensmål. När ett FSR använder begreppen genus eller intersektionalitet inbegrips jämställdhet mellan könen. Här följer exempel på hur examensmålet säkras och progression uppnås.

Grundläggande

Under den första terminen grundläggs jämställdhetsperspektivet i undervisningen. I kursen *Kunskap, vetenskap och forskningsmetodik* finns en vetenskapsteoretisk aspekt av detta perspektiv i följande FSR:

- visa grundläggande förmåga att beakta, reflektera och resonera kring frågor rörande kunskapens relation till olika perspektiv, såsom genusperspektiv och etniska perspektiv, samt hur dessa frågor förhåller sig till möjligheten av allsidig och objektiv kunskap

FSR stöds av kurslitteratur och gruppövningen ”Vetenskapens kön” som behandlar innebörden av jämställdhet samt könskvotering och feministisk ståndpunktsteori. De teoretiska kunskaperna har relevans för de fortsatta studierna inom programmet där nästa kurs är *Etik, demokrati och den heterogena lärandemiljön*. Här finns jämställdhetsperspektivet representerat i FSR såsom:

- visa kunskap om och förståelse för betydelsen av att anlägga ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv i rollen som lärare
- visa förmåga att identifiera hur diskriminerande beteenden och kategoriseringar skapas och återskapas i skolans sociala liv, och hur dess kan utmanas och motverkas

Kursen berör explicit jämställdhet och att studenterna uppnår examensmålet främjas genom litteraturstudier, föreläsningar, gruppövningar och tidigare nämnda examinerande caseövning (se beskrivning under mål 6) där betydelsen av kön aktualiseras. Att examensmålet uppnåtts säkerställs också via en hemtentamen där studenten för godkänd kurs får till uppgift att utifrån kurslitteraturen beskriva hur normer kring genus och sexualitet återskapas och utmanas i samspelet mellan barn/elever, mellan lärare och barn/elever, i förskolans och skolans vardag.

Befästande

I kursen *Barnet, omvärlden och fritidshemmets uppdrag* aktualiseras jämställdhetsperspektivet genom FSR såsom:

- med stöd av aktuell forskning analysera och kritiskt granska begreppet meningsfull fritid ur ett barnperspektiv där social klass, kön och etnicitet ingår

I de fältstudier (som tidigare redovisats i examensmål 2 och 4) studeras och bearbetas också fritidens betydelse för barns identitetsskapande i rådande verksamhet utifrån perspektivet jämställdhet. Emedan studenterna granskar miljön ur ett lekperspektiv (examensmål 2) ska de förutom att fokusera på miljö och leken dessutom analysera om all lek ges lika stort utrymme på skolgården/fritidshemmet ur ett genusperspektiv. Även i fältstudien där studenterna (examensmål 4) granskar synen på barns nyttjande av sociala medier samt vilket syfte, mål och pedagogisk tanke som ligger bakom användandet, finns jämställdhetsperspektivet med. Frågor som studenterna för godkänd kurs ska reflektera över är; hur deltagandet ser ut och vilka deltar? Har alla möjlighet att delta och finns det ett genusperspektiv? Lärandemålet stöds också av kurslitteratur, föreläsningar och seminarier. Undervisningsmomenten med tillhörande examinationer befäster jämställdhetsperspektivet och ger redskap som gagnar studenterna i den kommande professionen.

Fördjupning

Fjärde terminens VFU-kurs *Läraryrkets dimensioner för fritidshem 1* bygger på en ökad grad av självständighet där studenten fördjupar sin didaktiska förmåga men även observerar och dokumenterar pedagogers förhållningssätt utifrån ett köns- och jämställdhetsperspektiv. I kursen aktualiseras ett FSR (under färdighet och förmåga) som fördjupar tidigare beaktande och förankring av jämställdhetsperspektivet:

- självständigt planera, genomföra och utvärdera innehåll för en längre tidsperiod och däri beakta jämställdhetsperspektivet

Under observationer noterar och reflekterar studenten om aspekter såsom röst, kroppsspråk, kroppskontakt, tilltal, tillsägelser, dialog vilka bildar underlag för en skriftlig examinerande analys. Exempel på frågor till stöd för studenten är; vad såg du och vilka är dina reflektioner och analyser kring detta? Vilken betydelse anser du att pedagogens förhållningssätt har kopplat till verksamhetens innehåll och uppdraget som innefattar att arbeta för allas lika värde? (kön/jämställdhet). Vilken betydelse anser du att pedagogens förhållningssätt har i jämförelse med miljöns utformning kopplat till uppdraget som innefattar att arbeta för allas lika värde? (kön/jämställdhet). Den examinerande skriftliga analysen, för godkänd kurs, ska även kopplas till relevant litteratur och styrdokument. Analysarbetet med dess förankring i faktisk verksamhet fördjupar förmågan att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten.

Utformning, genomförande och resultat

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Bedömningsgrunder: Utbildningens innehåll, utformning, genomförande och examination följs systematiskt upp. Resultaten av uppföljningen omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling, och återkoppling sker till relevanta intressenter

Lärosätet verkar för att studenten genomför utbildningen inom planerad studietid.

1. Lärosätets uppföljnings-, åtgärds- och återkopplingsrutiner på utbildningsnivå och hur de på ett systematiskt vis bidrar till att säkra och utveckla kvalitén i grundläroprogrammet

LH:s kvalitetsarbete utgår från Umu:s kvalitetssystem för utbildning på grund- och avancerad nivå. Modell 1 (sid 28) visar hur det systematiska arbetet med uppföljning, åtgärder och återkoppling vid LH genomförs under ett verksamhetsår.

Programråden genomför årligen en programanalys baserad på följande uppföljningar och utvärderingar fastställda i Umeå universitets kvalitetssystem för grund- och avancerad nivå och i Lärarhögskolans handläggningsordning för kvalitetsarbete:

1. nybörjarenkät, genomförs vartannat år,
2. studiebarometern, genomförs vartannat år,
3. säkring av examensmål i matris för program/examina,
4. mittprogramsvärdering, genomförs för den studentgrupp som befinner sig mitt i utbildningen,
5. programutvärderingar, genomförs för de studenter som går sin sista termin,
6. alumnenkät,
7. studentkårsskrivelse,
8. kollegial granskning av program, vart sjätte år,
9. avhopsanalys.

Nybörjarenkät och studiebarometer genomförs centralt vid universitetet och resultaten bryts ner till utbildningsnivå. En matris över relationen mellan kursplanernas förväntade studieresultat och examensordningens mål i en progression 1-3 (grundläggande, fördjupande och befästande) uppdateras årligen vid kansliet, i dialog med medverkande institutioner. Mittprogramsvärderingen är en avstämning mitt i utbildningen för att fånga in studenternas synpunkter avseende innehåll, undervisnings-, arbets- och examinationsformer, men även för att ta reda på om studenterna önskar förändra eller förbättra något i programmet. Programutvärderingen görs i slutet av varje program och har fokus på hela utbildningens kvalitet gentemot de nationella examensmålen samt relationen mellan olika delar i utbildningen (UVK, ämnesstudier och VFU). Frågor om jämställdhet och forskningsanknytning ingår. För att nå ett stort deltagande vid mitt- och programutvärderingar har dessa förlagts till schemalagd tid. Utvärderingarna besvaras först skriftligt, därefter i muntliga gruppdiskussioner i plenum, vilket uppskattas av både lärare och studenter

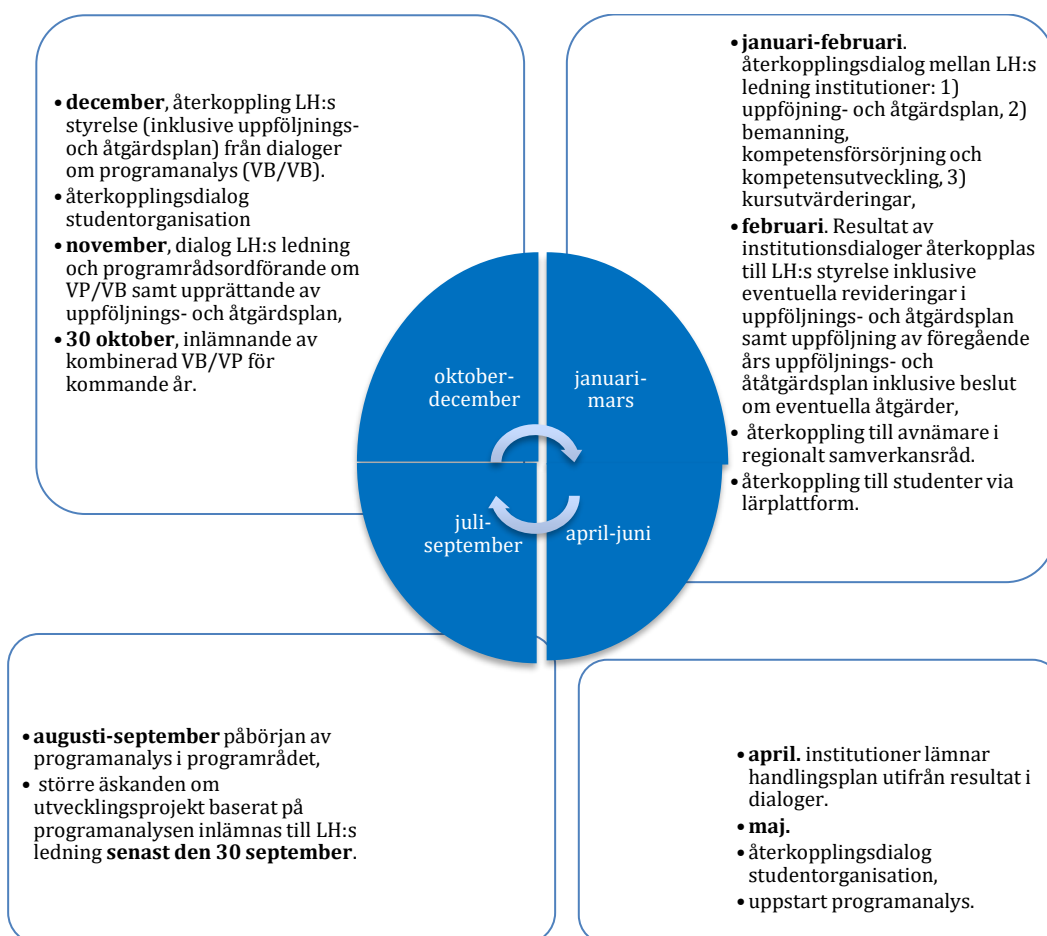
Kursutvärderingar genomförs av respektive kursansvarig institution efter varje avslutad kurs. På förkommen anledning, utifrån resultat i mitt- och programutvärderingar eller utifrån signaler från studenter eller andra intressenter, begärs sammanställningar av kursutvärderingar in från respektive institution för behandling i programråd. Resultaten av programrådets diskussioner och ställningstaganden återkopplas till Lärarhögskolans föreståndare som beslutar om eventuell åtgärd.

Resultat av kursutvärderingar diskuteras även i de årliga återkopplingsdialoger som förs mellan Lärarhögslans ledning och institutioner, se Återkoppling.

Programanalyserna är en kombinerad verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för respektive examensinriktning där resultatet av uppföljningar och utvärderingar presenteras och diskuteras, liksom förslag till förändringar, åtgärder och utvecklingsinsatser. Årscykeln med arbetet för analysen påbörjas under maj för inlämning den 30 oktober till LH:s ledning. Under november månad sker därefter dialog om innehållet i programanalysen mellan LH:s ledning och ordförande för respektive programråd. Utifrån resultaten i analyserna planeras eventuella åtgärder och förändringar av programmet i form av en Uppföljnings- och åtgärdsplan, som fastställs av LH:s styrelse. Processen är kopplad till budgetarbetet så att adekvata resurser kan avsättas för eventuellt framtida utvecklingsarbete.

LH:s styrelse sammanträder tre gånger/termin. Mötena i december och februari varje år är viktiga för kvalitets- och kompetensuppföljning samt strategiska frågor och eventuella åtgärder kopplade till dessa. Vid februari mötet sker även en uppföljning av föregående års Uppföljnings- och åtgärdsplan, för att säkerställa att planerade och beslutade utvecklingsinsatser och förändringar har genomförts. Eventuella åtgärder kan exempelvis handla om att genomföra särskilda utvecklingsinsatser i respektive program, men även om strategiska framtida satsningar för att stärka forskningsmiljöer eller professionskompetens i relation till grundutbildningens behov. Åtgärder kan också handla om att tillfälligt eller permanent stoppa intag till ett program/inriktning om kvalitén eller lärarkompetensen bedöms som bristande.

Modell 1: Kvalitetsarbete vid LH per verksamhetsår

2. Återkoppling till relevanta intressenter

Institutioner och lärare:

I början av varje år sker uppföljningsdialoger mellan LH:s ledning och de institutioner som medverkar i lärarutbildningarna om Uppföljnings- och åtgärdsplanen. Vid detta tillfälle sker även en dialog kring uppföljning av bemanning, kompetensförsörjning och kompetensutveckling i relation till LH:s program utifrån de kompetensförsörjningsplaner- och kompetensutvecklingsplaner som institutionerna sammanställer varje år. Även resultat av kursutvärderingar diskuteras. Efter genomförda dialoger sker återkoppling till LH:s styrelse för eventuella kompletterande beslut. Utöver detta återkopplar LH:s ledningsgrupp tre gånger/termin till prefekter och studierektorer vid institutioner som är inblandade i programutbildningen, om planerade och pågående förändringsarbete via ett särskilt prefekt- och studierektorsmöte. Fastställt ”Uppföljnings- och åtgärdsplanen” återfinns på Lärarhögskolans hemsida och kan följas av all personal som medverkar i programmet, liksom de beredande och beslutande organens protokoll och minnesanteckningar.

Trots tät kontakt med prefekter och studierektorer kan dock återkoppling till alla lärare som medverkar i programmet vara en utmaning. Även om prefekt- och studierektorer informerar vid arbetsplatsträffar och all information om uppföljning och åtgärder inklusive programrådets minnesanteckningar finns tillgänglig på lärosätets hemsida, är det inte säkert att all personal nås av eller tar del av den tillgängliga informationen. I en nyligen genomförd kollegial audit av Lärarhögskolan framkom exempelvis att lärare i programmen önskar fler gemensamma temadagar då man kan mötas över fakultets- och institutionsgränser för att ta del av information och diskutera gemensamma utvecklingsfrågor.

Studenter:

Två gånger/år, i maj och december, förs dialog mellan LH:s ledning och studentorganisationen UMPE om arbetet med LH:s uppföljnings- och åtgärdsplan. Återkoppling av kvalitetsarbetet till studenter sker även via lärplattformen Cambro, se Studentperspektiv, där studenter på respektive program kan ta del av programanalyser samt Uppföljnings- och åtgärdsplan. Sammanställningar av kursutvärderingar redovisas på respektive institutions webbplats. Resultat av kursutvärderingar inklusive eventuella åtgärder återkopplas till studenterna vid start av varje ny kurs.

Avnämare:

Återkoppling till avnämare av kvalitetsarbetet sker genom det regionala samverkansrådet (se Arbetsliv och Samverkan) som har möten tre gånger per termin och där uppföljning, åtgärder och återkoppling från verksamheterna är en stående punkt. Kvalitetsfrågor kring VFU återkopplas också särskilt via ett VFU-samverkansmöte som äger rum en gång per termin. Avnämarrrepresentanter ingår dessutom i Lärarhögskolans programråd och i Lärarhögskolans styrelse och de får återkoppling löpande under året. Dessutom ger LH månadsvis ut ett nyhetsbrev till skolhuvudmän och lärare i regionen så att de kan följa verksamheten.

Övrig uppföljning, åtgärder och återkoppling:

LH:s ledningsgrupp möter månadsvis universitetsledningen där återkoppling från verksamheten är en stående punkt. En gång per år, i april, behandlas särskilt det fortlöpande kvalitetsarbetet. Återkoppling kring det fortskridande arbetet med åtgärder och planerade utvecklingsinsatser fastställda i Uppföljnings- och åtgärdsplan sker löpande med programrådsordförande samt i särskilda dialoger i mars och september varje år.

3. Exempel på kvalitetshöjande åtgärder utifrån programspecifik uppföljning:

Ett exempel på hur studenternas synpunkter i kursutvärderingar tagits tillvara är de revideringar som gjordes efter antagningsomgångarna 2011-2013. Utvärderingarna visade på att studenterna önskade en ännu tydligare professionsanknytning redan inledningsvis i utbildningen, men även tydligare inslag av

specialpedagogik. Dessutom fanns önskemål om att få möjlighet att möta yrkesverksamheten tidigare under terminen. Under 2013-2014 vidtogs därför åtgärder i två steg. Detta resulterade i en ny kursstruktur för programmets inledande termin vilket togs i bruk från hösten 2015 med en programspecifik introducerande kurs *Grundlärare som profession*.

Ett större revideringsarbete av terminerna 2-6 inom grundlärarprogrammet genomfördes därefter i enlighet med ovan nämnda process. Arbetet med kursernas placering och innehåll resulterade i dagens programstruktur (se sid 3). Här följer de viktigaste åtgärderna:

- de två tidigare fritidspedagogiska ämnesområdeskurserna under termin 2 har förstärkts och renodlats till tre kurser med tydligt områdesspecifikt innehåll: *Barnet, omvärlden och fritidshemets uppdrag*, *Matematik, naturvetenskap och utomhuspedagogik för fritidshem* respektive *Kommunikation och språkutveckling för fritidshem*.
- de inledande praktiska och estetiska ämneskurserna, kurs 1 motsvarande 15 hp, tidigare lades till termin 3 för att härigenom grundlägga kunskaper inför kommande kurser inom UVK under termin 4. Härmed ges studenten möjlighet att i kursen *Bedömning för lärande i fritidshem* kunna relatera kunskaper om t.ex. summativ och formativ bedömning i förhållande till sitt valda praktiska estetiska ämne.
- en omdisponering av VFU-kursernas längd har gjort att en VFU-kurs införts under termin 5 med fokus på det praktiska eller estetiska ämnet, vilket förstärker studenternas kompetens härvidlag.
- kunskaper inom specialpedagogik förstärktes med en gemensam grundkurs, *Specialpedagogik, 5 hp* för samtliga grundlärarstudenter (fritidshem, F-3 och 4-6) under termin 5. Härigenom gavs möjlighet att skapa en progression inom området specialpedagogik i efterföljande kurs *Elever i behov av extra anpassningar och särskilt stöd ur ett fritidshemperspektiv, 7,5 hp*.

4. Redogörelse för hur lärosätet analyserar utbildningens genomströmning och avhopp

Analys av genomströmning sker löpande under året i samband med de tertiälvisa ekonomiska prognoserna. En systematisk avhopsanalys genomförs i slutet av hösten och våren via telefonintervjuer med studenter som valt att avsluta sin utbildning. Frågor som ställs till de tidigare studenterna är: Varför hoppade du av utbildningen? Finns det något som Umeå universitet skulle kunna ha gjort för att få dig att fortsätta din utbildning? Vad tyckte du om utbildningen? Har du något att tillägga som du tror skulle göra utbildningen bättre. Resultaten analyseras av Lärarhögskolans ledning och programråd utifrån bakgrundsvariablerna kön, ålder och hemort. Eventuella åtgärder med anledning av analysen förs in i den årliga "Uppföljnings och åtgärdsplanen". Resultaten återkopplas till Lärarhögskolans styrelse, till institutioner via prefekt- och studierektorsmöten och till avnämare via det Regionala samverkansrådet.

5. Hur lärosätet verkar för att studenten genomför utbildningen inom planerad studietid

Studenter vid grundlärarprogrammet fritidshem erbjuds stöd via Studenthälsan i fysiska, psykiska och psykosociala frågor. Studenthälsan som är en universitetsgemensam stödfunktion har fokus på hälsofrämjande och förebyggande arbete och ger även stöd till studenter med någon funktionsnedsättning för att de ska kunna studera på så lika villkor som möjligt. Ett annat universitetsgemensamt stöd är Studieverkstaden som hjälper studenter med goda råd, filmer och tips på länkar kring studieteknik, akademiskt skrivande, muntliga presentationer, informationssökning och referensteknik.

Vid LH genomför också ansvarig studievägledare en behörighetsprövning under termin 3 för att undersöka studenternas resultat på hittills genomförda kurser. Om det uppdagas att en student har svårigheter med studierna erbjuds studenten ett vägledningssamtal där studenten och studievägledaren diskuterar hur och på vilket sätt lärosätet kan stötta den enskilde studenten. Vilka åtgärder som

därefter vidtas diskuteras med kursansvarig/-a lärare. Studerande har också under hela studietiden möjlighet att kontakta studievägledning för vägledningssamtal och stöd kring sin studiegång.

Studentperspektiv

Bedömningsgrund: *Studenten ges möjlighet att ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla utbildningens innehåll och genomförande.*

1. Studenternas möjligheter att medverka i utbildningens kvalitetsarbete och i utvecklingen av utbildningen

Vid Lärarhögskolan finns studentrepresentanter i alla beslutande och beredande organ: i styrelse, i föreståndarens beslutsmöte (beslutande) samt i programråd och lärarutbildningsråd (beredande). Via dessa plattformar har studenterna direkt möjlighet att aktivt delta i såväl beredande som beslutande arbete kopplat till utveckling av utbildningens innehåll och genomförande. På institutionsnivå finns studentrepresentation i prefektens beslutsmöte samt i motsvarande beredande organ, exempelvis utbildningsråd.

Lärarstudenterna har inom Umeå studentkår en egen sektion, UmeåPedagogerna (UmPe) som arbetar med att tillvarata lärarstudenternas intressen, föra deras talan vid exempelvis tvist mellan LH/kursansvarig institution/lärare och studenter eller om en student upplever behov av extra stöd. Dialog mellan Lärarhögskolan och UmPe förs löpande vid behov samt vid två fasta tillfällen per år om Uppföljnings- och åtgärdsplan, se Uppföljning, åtgärder och återkoppling.

Vart tredje år författar de tre studentkårerna vid Umeå universitet tillsammans en studentkårsskrivelse, som sammanfattar och belyser de problem kårerna uppfattar finns vid universitetet samt ger förslag på åtgärder. Studentkårsskrivelsen utgår från de studentärenden som inkommit till studentkårerna och ligger sedan till grund för universitetets förbättrings- och utvecklingsarbete under de kommande tre åren. Uppföljning av studentkårsskrivelsen ingår som en särskild komponent i Umeå universitets kvalitetssystem för grund och avancerad nivå. Uppföljande dialog om arbetet med de områden i studentkårsskrivelsen som berörd fakultet/LH valt att prioritera inom ramen för sitt utvecklingsarbete förs årligen mellan studentkåren och berörd part. För den nuvarande verksamhetsperioden har Lärarhögskolan valt att prioritera olika former av utvecklingsarbete kopplat till verksamhetsförlagd utbildning, vilket även förts in som ett särskilt strategiskt mål i Lärarhögskolans verksamhetsplan.

Mer informella dialoger mellan föreståndaren för LH och studenter inom samtliga lärarprogram sker två gånger/termin i syfte att fånga upp studenternas synpunkter på utbildningen och vid behov föreslå förändringar. Det förekommer också att enskilda studenter/studentgrupper tar kontakt med föreståndaren för Lärarhögskolan, utbildningsledare eller studievägledare vid kansliet för enskilda samtal om den egna utbildningen. Även på institutionsnivå finns möjlighet till informella dialoger med studierektor, kursansvarig lärare eller studievägledare.

2. Informationskanaler för att nå ut till studenter så att de kan ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla sin utbildning och för att ta till vara studenternas synpunkter

För att informera studenter om utbildningens kvalitetsarbete har LH skapat programsidor via lärplattformen Cambro där sammanställningar av utvärderingar, förändringar och skäl till dessa ändringar läggs upp. Här publiceras även genomförda programanalyser, uppföljnings- och åtgärdsplan samt andra sammanställningar som återkopplar till kvalitetsarbetet. På så vis kan studenterna löpande följa utvecklingen i respektive program, vilket främjar deras möjligheter att ta en aktiv del i utvecklingen av sin utbildning. Denna åtgärd har utvecklats under januari 2018 efter önskemål från UmPe med förhoppning att studenter ska bli ännu mer engagerade i sin utbildning. Sedan tidigare finns särskilda utbildningssidor på Umu:s hemsida "För våra studenter" där information ges om programmets upplägg, inklusive VFU, utlandsstudier och kontaktvägar.

Som beskrivs under Uppföljning, åtgärder och återkoppling publicerar institutioner resultat av genomförda kursutvärderingar på sina hemsidor. Detta är alltså ytterligare en informationskanal för att nå ut till studenterna. Resultat av tidigare kursutvärderingar samt eventuellt vidtagna åtgärder återkopplas även till studenterna i början av varje ny kurs.

Ett problem som diskuteras kontinuerligt i grundlärarrådet är att svarsfrekvensen av kursutvärderingarna varierar och i vissa fall är för låg för att kunna ligga till grund för rimliga slutsatser. Programrådet har därför diskuterat formerna för kursutvärderingar och fastslagit att vikten av att genomföra kursutvärderingar måste understrykas vid start av ny kurs. Detta bör ske i samband med presentation av tidigare genomförd kursutvärdering. Dessutom måste kursutvärderingar ges tid inom kursens ram för att kursansvarig lärare ska få ett tillräckligt underlag för att kunna dra slutsatser.

För formella informationskanaler i form av uppföljningar och utvärderingar för att ta tillvara studenternas synpunkter: se Uppföljning, åtgärder och återkoppling. I detta sammanhang vill vi dock särskilt lyfta mittprogramutvärderingen som har som syfte att fånga upp huruvida studenterna önskar förändra eller förbättra något i sin utbildning, exempelvis undervisningsformer eller arbets- och examinationsformer, inför den avslutande delen av sin utbildning. Denna avstämning ger lärosätet värdefulla möjligheter att vid behov kunna vidta åtgärder och genomföra justeringar för en kull programstuderande för att stärka deras arbete och lärande under utbildningens gång.

Bedömningsgrund: *Utbildningen är utformad och genomförs på sådant sätt att den är användbar och utvecklar studentens beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Relevant samverkan sker med det omgivande samhället.*

Arbetsliv och samverkan

1. Uppdatering och anpassning av utbildningen till arbetslivet och hur den förbereder studenterna för ett föränderligt arbetsliv

Adjungerade lärare medverkar kontinuerligt i utbildningen, vilket främjar utbildningens aktualitet och anpassning till arbetslivet, liksom studenternas förberedelse inför ett föränderligt arbetsliv. Ett exempel ges under examensmål 6 i kursen *Etik, demokrati och den heterogena lärandemiljön* där studenter möter verksam pedagog/lärare i fritidshem i case-verksamhet. Ett annat exempel hämtas från utbildningens avslutande kurs *Profession och vetenskap för fritidshem* där yrkesverksamma fritidspedagog/fritidshemslärare med såväl många års erfarenhet av arbete i fritidshem som nyexaminerad lärare engageras för gästföreläsningar. Studenterna håller också seminarier om de verksamhetsplaner som de arbetar med och de pedagogiska ställningstaganden som de gjort. Genom att låta studenterna få ta del av erfarna lärares erfarenheter och kunskap i fritidshem och i seminarieform diskutera sin egen framtida yrkesroll ur olika synvinklar ges de möjlighet att förbereda sig för ett yrke som är under ständig utveckling.

VFU-kurserna ger studenten möjlighet att förbereda sig inför arbetet som grundlärare i fritidshem och se alla i yrkesrollen ingående delar. Perioderna är utspridda under flera delar av året för att möta olika säsonger i fritidshemmets verksamhet, men också för undervisning i det praktiskt-estetiska ämne de studerande blir behöriga i för undervisning i grundskolan. Ytterligare en ambition är att studenterna under sina VFU-kurser ska få stifta bekantskap med flera olika fritidshem i skilda socio-ekonomiska miljöer och med olika strukturella förutsättningar, i syfte att bättre förbereda dem för ett varierat arbetsliv. För att detta ska uppnås genomförs regelbundna möten mellan LH:s ansvariga för VFU och regionens centrala VFU-samordnare och skolhuvudmännen. Här samråds bl.a. om studenternas placeringar, utbildningens innehåll och utformning.

I Umu:s lärarutbildningar ingår träning i Röst och tal för samtliga studenter med undervisande logopeder, vilket stärker utbildningens anpassning till arbetslivet. Varje vår anordnas också en särskild arbetsmarknadsdag av studentföreningen UmPe, dit inbjudna arbetsgivare erbjuds att presentera sig.

Medvetenhet om IKT i pedagogisk praktik genomsyrar utbildningen. Bedömningen är dock att detta område behöver stärkas ytterligare i utbildningen till följd av digitaliseringens nuvarande och framtida starka inverkan på skolan. Detta är alltså ett utvecklingsområde. Ett pilotprojekt för att öka studenternas medvetenhet om IKT och kreativa lärmiljöer ”Rum för lärande” har initierats i anslutning till ett annat lärarprogram. Ambitionen är att projektet ska få överspridningseffekter till flera program. Ytterligare en brist är att studenterna i Umeå universitets lärarprogram inte tränas i fjärrundervisning i den utsträckning som åtminstone vår egen region har behov av.

Utbildningen förbereder studenterna för att bedriva systematiskt kvalitetsarbete och utvecklingsarbete i fritidshemmet, vilket utöver att främja skolutveckling också förbereder läraren för att kunna genomföra andra och större utvecklings- och utredningsuppdrag i ett föränderligt arbetsliv. I VFU-kursen *Läraryrkets dimensioner i fritidshem 3* ska studenterna för godkänd kurs planera, genomföra och utvärdera undervisning samt kritiskt granska hur fritidshemmet bedriver systematiskt

kvalitetsarbete. Därutöver ska den studerande påbörja ett utvecklingsarbete tillsammans med arbetslaget, vilket ska fortsätta i ordinarie verksamhet efter avslutad VFU. De generiska färdigheter i form av skriftlig och muntlig förmåga, planering, kritiskt tänkande, analys och systematik som tränas i detta fall är användbara i arbetslivet i stort i olika former av utvecklande och utredande verksamhet. Liknande färdigheter tränas i det självständiga arbetet och tillsammans bidrar dessa inslag till att främja studenternas beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Vi vill även lyfta fram ledarskap, vilket fokuseras i utbildningen olika delar. Även detta utgör en förmåga som är användbar i ett föränderligt arbetsliv.

Grundlärarexamen mot fritidshem ger enligt examensordningen inte direkt behörighet till forskarnivå. Lärosätet har dock utvecklat magisterkurser som studerande kan läsa efter avslutad utbildning för att nå behörighet till forskarnivå, i det fall en verksam lärare har ambitionen att påbörja en vetenskaplig verksamhet och/eller ytterligare vill stärka sin förmåga att bedriva utvecklings- och förändringsarbete i skolan på vetenskaplig grund. Genom att doktorander medverkar i programmet, uppmärksammas de studerande särskilt på möjligheten att påbörja en framtida forskarutbildning.

2. Samverkan med det omgivande samhället i syfte att säkerställa hög kvalitet.

På vilket sätt information inhämtas som är relevant för utbildningens kvalitetssäkring och utveckling avseende dess användbarhet och förberedelse för arbetslivet.

Såväl LH:s styrelse som programråden har representanter från arbetslivet (se sid 1), vilket säkerställer att arbetslivsperspektivet aktualiseras kontinuerligt och beaktas i uppföljnings- och utvecklingsarbete. Samverkan sker även i det Regionala samverkansråd som bildats gemensamt mellan Lärarhögskolan och skolhuvudmännen. Vidare finns ett VFU-handledarnätverk som möts två gånger per termin och där informationsöverspridning och avstämning sker mellan lärare vid Umeå universitet och handledare samt VFU-samordnare i skolan.

Periodvis arrangeras också särskilda samverkansforum mellan skolhuvudmännen i regionen och Lärarhögskolan kring ett gemensamt tema. Hösten 2017 var temat IKT och fjärrundervisning. Forumet ger möjlighet till informations- och erfarenhetsbyte om såväl skolans aktuella verksamhet som lärarutbildningens innehåll med möjlighet att stämma av i viktiga utvecklingsfrågor. Samverkan sker även på forskningsområdet där Lärarhögskolan sedan flera år gör särskilda satsningar på forskning i anslutning till verksamhetsutveckling i skolan. Ett exempel är treåriga forsknings- och utvecklingsprojekt där lärare i skolan och forskare vid universitet arbetar med gemensamma frågeställningar. Ett av dessa berör fritidshemmets verksamhet med fokus på andraspråksinläring, se Utbildningsmiljö.

Grundlärarprogrammet med inriktning mot fritidshem har ett nära samarbete med de lokala VFU-handledarna ute på fältet. Detta sker dels genom särskilda handledarkonferenser, dels genom att universitetslärarna besöker varje student under varje placering (utom under den första VFU-perioden). Vid dessa besök får universitetslärare förutom att se studentens arbete i den pedagogiska praktiken även en inblick i den verksamhet som bedrivs. På detta sätt kan universitetslärare enklare koppla samman teori med verksamheten i fritidshem och på skola i undervisningen vid universitetet.

3. Lärosätets arbete med att tillvarata alumnens erfarenheter i utveckling av utbildningen.

Alumnuppföljning genomförs vartannat år i form av en enkät som utvecklats i ett gemensamt samarbete mellan ett tjugotal lärosäten i landet inom ramen för lärarutbildningskonventet. Enkäten fokuserar i hög utsträckning på i vad mån lärarutbildningen vid det enskilda lärosätet förbereder studenterna för arbetslivet. Förändringar och åtgärder med anledning av resultaten förs in i en uppföljnings- och åtgärdsplan som lärarhögskolans styrelse fastställer och följer upp för varje verksamhetsår, se Uppföljning, åtgärder och återkoppling.